

Sexuella övergrepp

Kuratorers arbete med och förståelse av unga som blivit utsatta för sexuella övergrepp

Anna Kling och Karin Viklund

LUNDS UNIVERSITET

Socialhögskolan

Handledare: Mats Hilde

Examinator: Katarina Jacobsson

Abstract

Authors: Anna Kling – Karin Viklund

Title: Sexual assault – Counselors work with and understanding of young people that has been victim of sexual assault (translated title).

Supervisor: Mats Hilde

The teenage years is a time when the child starts to become independent and the path to becoming an adult can be a confusing one. The sexual identity is playing an important role in the process. Attitudes and values are transferred from society into the young women and men. The aim of this study was to examine how the counselor at different youth centres work, in the individual conversation, with young people that has been victims of sexual assault. What we wanted to answer with this study was how the counselors work with and support young people that has been a victim of sexual assault. What we also wanted to examine was if expectations on sexuality and gender have an influence on how the young person understands sexual assault and if the counselors perceive any difference between young women and young men when it comes to dealing with the consequences of the assault.

The study was conducted by interviewing seven counselors at different youth centers around Skåne by using a semi structured interviewing method. One of the main results of this study was that the counselors' perception of how they talk to the victims isn't any different from how they talked to young people with other issues, except from the way they work with shame and guilt. Another result was that there is a difference in how expectations and norms influence the understanding of sexual assault for the young woman and young man and the consequences therefore becomes different for the victims.

Keywords: youth centre, youth, sexual assault, norms, counselor,

Nyckelord: ungdomsmottagningar, ungdom, sexuella övergrepp, normer, kurator

Tillägnas Alejandro Fuentes Bergström

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.2 Syfte och frågeställningar	2
2. Bakgrund.....	3
2.1 Begreppet våldtäkt och sexuella övergrepp.....	3
2.2 Kuratorns roll.....	3
2.3 Könsfördelningen bland besöken	4
2.4 Undersökning om ungdomars sexualitet	4
2.5 Våldtäkt, sexuella övergrepp och sexuella kränkningar	5
3. Tidigare forskning.....	6
3.1 Kuratorns arbete med personer som blivit utsatta för sexuella övergrepp	6
3.2 Förståelse av begreppet våldtäkt	8
3.3 Ungdomar, normer och förväntningar	9
4. Metod.....	10
4.1 Val av metod.....	10
Semistrukturerad intervju	10
Metodens brister.....	11
4.2 Urval	12
4.3 Metodens tillförlitlighet.....	12
4.4 Bearbetning och analys av material.....	13
4.5 Etiska överväganden.....	15
4.6 Avgränsning	15
4.7 Arbetsfördelning	16
5. Teoretiska utgångspunkter.....	16
5.1 Humanistiska psykologin	17
Klient-centrerad terapi	17
5.2 Kön och Makt	18
5.3 Stigma.....	20
5.4 Kognitiv dissonans	21
6. Resultat och analys.....	21
6.1 Kuratorernas bemötande och arbetssätt.....	21
Kuratorernas förhållningssätt.....	22
Spegling	22

Att ifrågasätta sitt arbete	23
Att arbeta med skam och skuldavlastning	24
Att utmana våldtäktsmyter	24
Att definiera det som faktiskt hänt	25
Att normalisera.....	26
6.2 Sexuella övergrepp	27
Föreställningar om våldtäkt och våldtäktsmannen	27
Det verkliga övergreppet.....	29
Problematisering av förövaren.....	30
6.3 Tjejen som offer	31
Att definiera vad som hänt	31
Att inte bli våldtagen på ”rätt” sätt.....	33
Tjejen och det sexuella handlingsutrymmet	34
6.4 Killen som offer.....	36
Killar frånvaro.....	36
Förväntningar på det manliga	38
Tystnad som konsekvens.....	40
Stigmatisering	41
7. Avslutande del	42
7.1 Sammanfattning av resultat	42
7.2 Avslutande diskussion	45
8. Referenser	46
9. Bilagor	50
9.1 Bilaga 1, Informationsbrev	50
9.2 Bilaga 2. Intervjuguide	51

1. Inledning

Det var ju liksom... det var ju första gången för mig och jag var ju ganska ny i det där gänget så då vill man ju inte uppfattas som liksom feg eller så... jag visste ju inte hur det var liksom, det kanske var så det gick till på fester, jag visste ju inte liksom.... (Ingen riktig våldtäkt, SVT)

Detta berättar en ung tjej i dokumentären "Ingen riktig våldtäkt" (SVT) som delar med sig av sina erfarenheter i hur hon blev offer för en gruppvåldtäkt. Efter denna händelse vågade hon inte berätta för någon vad hon hade blivit utsatt för då hon inte trodde att någon skulle tro på henne. Det visade sig stämna. Dokumentären problematiserar gränlandet mellan övergrepp och sex och genomgående i dokumentären är offrets känslor av skuld, skam och även attityder och föreställningar kring våldtäkter. Efter att ha sett dokumentären fick vi upp ögonen för komplexiteten kring ungdomars sexualitet och sexuella övergrepp vilket blev startskottet för denna uppsats. Men det är inte bara bland ungdomar som skeva föreställningar kring våldtäkt finns. Stereotypa bilder av våldtäkt och våldtäktsmyter reproduceras genom media, i samhället och i rättsväsendet (Wennstam, 2005). Gemensamt för bilden som ges är att offret ska vara en kvinna och det ska finnas ett tydligt hot eller våld med i bilden och att kvinnan ska göra tydligt motstånd (Lindgren et al, 2001), något som också lyfts i dokumentären. Den våldtäkt som vi menar främst figurerar i media är överfallsvåldtäkten där den ideala förövaren är en okänd man eller flera okända män vilket också stämmer överrens med den schablonbild som Lindgren et al. (2001) menar finns kring våldtäkt. Denna bild menar vi exkluderar andra former av sexuella övergrepp som inte faller inom denna ram, så som flickan i dokumentären eller så som killar som offer som nästan är helt osynliga i det offentliga rummet.

När vi började undersöka hur det ser ut kring unga som blivit utsatta för sexuella övergrepp fann vi statistik som visade att hela 25 procent av de tillfrågade tjejerna och 20 procent av de tillfrågade killarna i åldern 15-29 någon gång blivit utsatta för sexuella handlingar mot sin vilja (Tikkanen et al, 2011). En verksamhet dit ungdomar kan vända sig för att få samtalsstöd är ungdomsmottagningen där de tar emot ungdomar och unga vuxna i åldrarna 12-23. Ungdomsmottagningen är inte specifikt inriktad på sexuella övergrepp men de professionella möter ändå ungdomar som har varit utsatta. Enligt den statistik som finns när det gäller besök på ungdomsmottagningen är 88,5 procent tjejer och de resterande 11,5 procenten är killar (Socialstyrelsen, 2009). I undersökningen kring sexuella handlingar mot sin vilja kan vi se att det är ett högt antal killar som blivit utsatta men i våra intervjuer med kuratorerna har vi dock förstått att det är ytterst få killar som pratar om sexuella övergrepp. Även om andelen kvinnor

som blir utsatta för våldtäkt är betydligt större så finns det killar som blir utsatta och enligt BRÅ (Rapport 2008:13) är nog mörkertalet bland denna kategori av brottsoffer i särklass mest omfattande. Vad kan detta bero på? Finns det någon skillnad mellan killar och tjejer när det kommer till problematiken kring sexuella övergrepp?

Med sexuella övergrepp menar vi alla handlingar av sexuell art som är mot någons vilja. Detta begrepp innefattar allt från det som rent juridiskt är en våldtäkt till de handlingar som någon av parterna upplever som kränkande. Vi vill med denna definition fånga upp det som inte alltid går att sätta ord på och problematisera hur makt avspeglas i skapandet av könsideal och normer.

Vi vill även undersöka hur kuratorerna arbetar med och bemöter de unga som kommer till ungdomsmottagningen. Att som professionell hantera och bemöta det idealoffer som vi tidigare tagit upp är enligt Lindgren et al. (2001) inte särskilt svårt men då den ideala våldtäktssituationen sällan stämmer överrens med verkligheten är det inte dessa offer de professionella faktiskt möter. Hur bemöter man denna målgrupp som blivit utsatta för sexuella övergrepp och utmanar man dessa föreställningar i rollen som kurator?

1.2 Syfte och frågeställningar

Vårt syfte är att undersöka hur kuratorer på olika ungdomsmottagningar arbetar med och förstår sexuella övergrepp.

- Hur beskriver kuratorerna sitt sätt att arbeta med och bemöta unga som blivit utsatta för sexuella övergrepp?
- Vilka föreställningar om sexualitet och kön kan tänkas påverka ungas förståelse av sexuella övergrepp?
- Ser kuratorerna några skillnader mellan killar och tjejer när det kommer till upplevelser och konsekvenser av sexuella övergrepp?

2. Bakgrund

I följande del kommer vi att presentera information kring definitioner av våldtäkt och sexuella övergrepp, kuratorns roll på ungdomsmottagningen och statistik som vi menar har relevans för förståelsen av vår studie.

2.1 Begreppet våldtäkt och sexuella övergrepp

När vi använder oss av begreppet våldtäkt i texten menar vi den juridiska definitionen av våldtäkt enligt Sveriges Rikes lag.

Den som genom misshandel eller annars med våld eller genom hot om brottslig gärning tvingar en person till samlag eller till att företa eller tåla en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens art och omständigheterna i övrigt är jämförlig med samlag, döms för våldtäkt till fängelse i lägst två och högst sex år.

Detsamma gäller den som med en person genomför ett samlag eller en sexuell handling som enligt första stycket är jämförlig med samlag genom att otillbörligt utnyttja att personen på grund av medvetlöshet, sömn, berusning eller annan drogpåverkan, sjukdom, kroppsskada eller psykisk störning eller annars med hänsyn till omständigheterna befinner sig i ett hjälplöst tillstånd (6 Kap 1 § st 1-2. Brb 2005:90)

Vi vill förtydliga att vi inte kommer att begränsa oss till den juridiska definition av våldtäkt utan vi kommer att använda oss av begreppet sexuella övergrepp vilket är en bredare definition som innefattar alla handlingar av sexuell art som är mot någons vilja. Detta begrepp innefattar således allt från det som rent juridiskt är en våldtäkt till de handlingar som någon av parterna upplever som kränkande. Definitionen innefattar dock inte sexuella trakasserier.

2.2 Kuratorns roll

I Föreningen för Sveriges Ungdomsmottagningars policyprogram (2002) kan man läsa om hur ungdomsmottagningar i Sverige arbetar och vad de har för mål och visioner. Idag är ungdomsmottagningen en verksamhet med tvärprofessionellt arbetsteam där man arbetar med alla aspekter ur ungdomars liv. Det handlar inte längre endast om preventivmedelsrådgivning och provtagningar, vilket det gjorde när det startades, utan nu finns även ett utbrett arbete med ungdomars psykiska ohälsa. Arbetsteamet består idag oftast av kuratorer, psykologer,

barnmorskor och sjuksköterskor som med hjälp av varandra ska finnas till hands och ge stöd på alla områden i ungdomens liv (FSUM, 2002).

Kuratoren på ungdomsmottagningen har ett väldigt brett upptagningsområde och arbetar med mycket av den problematik ungdomar ställs inför så som sexualitet, relationer, familj, hälsa och socialt nätverk. Huvudsakligen står de för den psykosociala kunskapen och ska ge stöd i form av samtal, hälsofrämjande och utåtriktat arbete. Samtalen är det primära och kan ges i form av stödjande och jagstärkande samtal, gruppsamtal, psykosocial konsultation, krisbearbetning, gruppsamtal, familjesamtal och individuell psykoterapi (FSUM, 2002).

Det utåtriktade arbetet handlar om att ge information kring verksamheten genom att ta emot studiebesök men även genom att uppsöka skolor för sex- och samlevnadssamtal (FSUM, 2002). De kuratorer som vi träffade för våra intervjuer var i grunden utbildade socionomer och majoriteten hade även tilläggsutbildning i form av psykoterapi och/eller sexologi.

2.3 Könsfördelning bland besöken

Det finns 225 Ungdomsmottagningar runt om i Sverige. Vad det gäller statistik över besöken som görs på Ungdomsmottagningarna finns det ingen officiell statistik. Den statistik som för förs görs av FSUM, Föreningen för Sveriges Ungdomsmottagningar, dit mottagningar lämnar in uppgifter om besöksfrekvens. Under år 2007 lämnade knappt hälften av alla mottagningar in denna information. Utifrån den information som lämnades in var det mer än 375 000 besökare under året och av dessa visade det sig att 88,5 procent av besökarna var tjejer och resterande 11,5 procent var killar (Socialstyrelsen, 2009). Vi har inte hittat någon statistik vad det gäller könsuppdelningen bland de som söker samtalsstöd men kuratorerna vi pratat med när vi gjort den här studien bekräftar att könsfördelningen ser liknande ut bland deras samtalskontakterna som på resten av mottagningen.

2.4 Undersökning om ungdomars sexualitet och hälsa

“UngKAB09” (Tikkanen et al, 2011) är en studie som smittskyddsinstitutet har gjort med hjälp av Göteborgs universitet med Sveriges ungdomar kring sexualitet och hälsa. Undersökning gjordes 2009 och har besvarats av 15 000 ungdomar och unga vuxna i åldrarna 15-29. I studien undersöks det hur ungdomars kunskap, attityder och sexuella handlingar ser

ut. Olika teman tas upp men det som vi valt att fokusera på handlar om attityder när det gäller sex och kärlek.

En av frågorna handlade om huruvida "tjejer som har haft många sexpartners förtjänar dåligt rykte". Av de som svarade ansåg en högre andel av de under 20 år att detta stämde och skillnaden mellan tjejer och killar var inte nämnvärt stor. När frågan ställdes kring om killar förtjänade dåligt rykte var det lika många tjejer som killar som höll med. Man kan alltså se att bland respondenterna som var under 20 år ansågs det att tjejer som hade fler sexpartners förtjänade dåligt rykte.

Frågan kring om man måste vara kär i den man har sex med visade att kärlek och sex fortfarande är starkt förknippat med varandra och nästan hälften av de tillfrågade svarade "instämmer delvis". De som ansåg att sex var förknippat med kärlek var i majoritet under 20 år. Ett annat område som undersöktes handlade om sexuella handlingar mot sin vilja. Ur resultaten kan fastslås att det är vanligt förekommande att ha varit utsatt för någon typ av sexuell handling mot sin vilja. Hela 25 % av kvinnorna och 20 % bland männen svarade ja på denna fråga (ibid.).

2.5 Våldtäkt, sexuella övergrepp och sexuella kränkningar

"Ungdomar och sexualitet -en forskningsöversikt" (Forsberg, 2005) syftar till att ge en bild av forskningen kring ungdomar och sexualitet. Enligt resultat från olika studier som gjorts visar det sig att 7-10 procent av kvinnor och 1-3 procent av männen har varit utsatta för sexuella övergrepp under sin uppväxt. En stor enkätstudie visar även att 65 % av flickor i sista året på gymnasiet har varit med om någon form av handling som de upplevt som sexuellt kränkande. Drygt 20 % av pojkarna hade samma erfarenheter.

Forsbergs refererar till ett kapitel i BRÅ's rapport: "Brottsutvecklingen i Sverige, 2001-2003" där Martens skriver om anmälningsbenägenheten där han menar att ett hinder för att anmäla sexualbrott har med offrets skuld- och skamkänslor i och med att "sexualbrotten hör till det mest integritetskränkande brotten"(2004:135). Anmälningsbenägenheten påverkas av olika faktorer så som relationen till gärningsmannen och brottets grovhet. Grövre brott anmäls oftare och även brott där gärningsmannen är okänd anmäls oftare. Martens menar vidare att det endast är 5-10 procent av sexualbrotten som anmäls enligt offerundersökningar.

BRÅ-rapporten 2004:3 visar att de som utsätts för våldtäkt oftast är unga. 60 procent är under 30 år och personer under 18 år utgör 29 % av alla våldtäktsoffer. Bland de våldtäkter där gärningsmannen är ytligt bekant är medianåldern 22 år trots att de under 15 år inte är med i statistiken. I denna typ av våldtäkt är situationen ofta relaterade till nöjeslivet (BRÅ-rapport 2005:7) och det är inte ovanligt att både offer och förövare är berusade (BRÅ-rapport, 2004:3). Unga domineras inte bland våldtäkter inom nära relationer (BRÅ-rapport 2005:7) . Det som utsätter ungdomar för övergrepp är relativt ofta själva ungdomar och det visar även att majoriteten av de våldtäkter som anmäls begås av någon som är bekant med offret (BRÅ-rapport, 2004:3).

Rapporten "Brottsutveckling i Sverige" 2008-2011 (BRÅ- rapport, 2012:13) visar att ungefär 80 procent är en man som utsätter en kvinna vad det gäller sexualbrott. Ungefär en tiondel handlar om män som utsätter män för sexuella övergrepp av det som rapporteras och 3-4 procent är kvinnor som utsätter kvinnor. När det kommer till män som blivit utsatta av kvinnor har andelen ökat från 3 procent år 2005-2007 till 6 procent år 2008-2011.

3. Tidigare forskning

I denna del av uppsatsen kommer vi att redogöra för tidigare forskning som har relevans för vår studie. Vi kommer inledningsvis att presentera forskning kring att bemöta och arbeta med personer som blivit utsatta för sexuella övergrepp. Vidare kommer vi presentera forskning om ungdomars förståelse och attityder kring våldtäkt därefter kring hur normer och förväntningar påverkar unga kvinnor och unga män.

3.1 Kurators arbete med personer som blivit utsatta för sexuella övergrepp

För att ge en bild av forskningen kring rådgivares/kuratorers arbetsätt när det kommer personer som blivit utsatta för sexuella övergrepp har vi valt en australiensk och en amerikansk artikel som behandlar detta ämne samt Josefin Grändes (2005) bok som handlar om att möta våldtagna kvinnor. Artiklarna bygger på litteraturstudier kring sexuella övergrepp och hur man arbetar med detta vilket vi menar ger en bredare bild av kunskapsläget.

Josefin Grände (2005) arbetar på Team för våldtagna kvinnor på Alla kvinnors Hus och har i sin bok "Jag kallade det aldrig för våldtäkt - Att möta våldtagna kvinnor" beskrivit olika metoder för att arbeta med kvinnor som blivit utsatta för sexuellt våld och diskuterar även

kring kön, sex och makt. Hon tar i sin bok upp hur man kan se på våldtäkt och gör en maktanalys av våldet genom könsmaktsperspektivet. Hon pratar om vilka konsekvenser som man kan se för de kvinnor som blivit utsatta och beskriver hur samtalsgrupper kan hjälpa som bearbetning. I mötet med kvinnan är lyssnarrollen viktig och genom att arbeta med samtalssteman kan man enligt Grände bearbeta de olika konsekvenserna som våldtäkten fått i kvinnans liv. Boken utgår från hennes egna erfarenheter av att arbeta med flickor och kvinnor som blivit utsatta.

I artikeln ”Sexual assault: An overview and implications for counselling support” beskriver Fernandez (2011) sexuella övergrepp som ett globalt folkhälsoproblem som ger otaliga psykosociala konsekvenser för de som blivit utsatta. Den historiska synen av män som sexuellt aggressiva och kvinnor som sexuellt passiva i sin attityd och i sitt beteende kan kännas igen i många samhällen och dessa uppfattningar internaliseras i våra sociala normer, i våra sedvänjor och i våra lagar. Konsekvensen av detta blir att myterna kring sexualitet och sexuella övergrepp lägger skulden på de som blivit utsatta och minimerar ansvaret hos gärningsmannen. Det är därför viktigt för dem som jobbar med de som blivit utsatta att förstå bakgrunden och omfattningen av problemet och att definiera och erkänna det som hänt. Det är också viktigt att möta personen med respekt och ge rätt information och hjälp i form av vägledning i huruvida man ska anmäla eller inte. Författaren menar vidare att mycket litteratur lyfter vikten av att med hjälp av sina erfarenheter normalisera det som personen blivit utsatt för. Detta kan innebära att till exempel utmana våldtäktsmyter för att avlasta från skuld, skam och ångest som dessa myter ofta skapar. Det är också av stor vikt att hjälpa individen att öka sitt självförtroende och personens tillit till andra genom att hjälpa personen att återerövra känslan av kontroll i sitt liv.

Artikeln “Responding to Sexual Assault Victims: Considerations for College Counselors” (Kress et al. 2003) är forskning över litteratur och teorier som rör skolkuratorers rådgivning vid sexuella övergrepp och hur man arbetar eller bör arbeta med denna målgrupp. Eftersom att både tilliten och identiteten, som är två viktiga faktorer i utvecklingen, störs av sexuella övergrepp menar författarna att skolkuratorerna har en unik roll att med sina kunskaper hjälpa personer att återhämta sig efter detta. Det gäller därför att kuratorerna har god kunskap om samhällets insatser så som det medicinska och det juridiska instanserna för att kunna bistå individen men den hjälp och den information som personen behöver. Artikeln presenterar liknande resonemang som ovanstående artikel när det kommer till skuldavlastning i form av

att utmana våldtäktsmyter då de menar att dessa kan bevara känslor av skuld och skam. Utmanande av dessa myter kan hjälpa individen att komma tillrätta med den personliga och interpersonella betydelsen av traumat. Även om det som blivit utsatta ofta inte kommer i det akuta skedet utan snarare väntar en längre tid efter övergreppet med att söka hjälp är det viktigt med tidiga interventioner. I samtalen, oavsett när det sexuella övergreppet skedde, är det viktigt att minska emotionell nöd och att skapa en terapeutiskt allians med individen. Författarna lyfter vikten av att visa total uppmärksamhet, intensivt engagemang och att därigenom uppmuntra individen att uttrycka sina känslor för att kunna bearbeta det som hänt. För att få hjälp i återhämtningsprocessen menar författarna att det även är viktigt som kurator att uppmuntra personen att söka stöd hos det egna sociala nätverket.

3.2 Förståelse av begreppet våldtäkt

Stina Jeffner undersöker i sin avhandling "Liksom våldtäkt, typ" (1997) hur ungdomars förståelse av våldtäkt ser ut ur ett köns- och heterosexualitets-perspektiv. Jeffner menar att ungdomarnas föreställningar och erfarenheter inte går att hålla isär då de båda är kulturellt betingade. Syftet med hennes undersökning är bland annat att studera vilken betydelse kulturella normer kring kön och heterosexualitet har för förståelse av våldtäkt och "normal" heterosexuell samhandling. Hon har valt att intervjua tjejer och killar som går i nionde klass på grundskolan och analyserar sin empiri med avstamp i den feministiska forskningen. Genom att belysa betydelsen av kön och makt ur ett kulturellt, historiskt och samhällsmässigt perspektiv så vill hon se hur detta påverkar förståelsen av våldtäkt. Några av de analysverktyg hon använder sig av är Eva Lundgrens könsteoretiska strategi där hon talar om kön ur ett processperspektiv. Detta perspektiv tar upp det stabila och föränderliga i könsdynamiken och där kön ses som något som grundas i en interaktionsprocess och upprätthålls genom att män och kvinnor utgår från, befäster, fördjupar och förändrar kulturella könsnormer. Hon problematiserar uttrycken "att vara" man eller "att vara" kvinna. I sin analys talar Jeffner om hur hon kan se att det finns ett förhandlingsutrymme mellan det som anses vara "bra" sex och det som är våldtäkt. Detta förhandlingsutrymme innefattar hur man säger nej, kärlekens betydelse, alkoholpåverkan, föreställningar om horan, avvikande killar och konsekvenser för tjejer. Våldtäkt är det som anses vara normativt "fel" och bra sex det som är normativt "rätt".

3.3. Ungdomar, normer och förväntningar

För att få en bild av kunskapsläget som det ser ut idag har vi valt att läsa litteratur som behandlar just ungdomar, normer, kön och genus. Vi har valt forskning som främst fokuserar på unga tjejer och unga killar .

“I en klass för sig” är en studie som genomförts av forskaren Fanny Ambjörnsson (2003). Hon har under ett års tid följt två klasser med två olika tjejgrupper som går olika gymnasieutbildningar på en gymnasieskola för att studera hur klass, etnicitet och kön spelar in i skapandet av genus. Hon tar upp begrepp som heteronormativitet och homosocialitet som påverkande faktorer i skapandet av de unga kvinnornas beteenden. Hon studerar hur tjejerna interagerar med killarna och hur de samspekar i den egna gruppen. Författaren beskriver den maktaspekt som finns mellan de olika könen men även mellan samma kön i den homosociala gruppen. Ambjörnsson (2003) beskriver hur tjejernas olika handlingssätt utmanar eller upprätthåller de föreställningar som finns kring normalitet. Hon pratar om genus som process och tar upp heteronormativiteten i de unga kvinnornas liv och kopplar detta till sexualiteten. Hon redogör för hur man är tjej på “rätt” sätt enligt de föreställningar som finns och hur vissa beteenden som tjej kan gå emot normen och bidra till stigmatisering.

I Lena Bergs (2009) studie har forskaren intervjuat unga män kring heterosexuell samvaro och deras erfarenheter. De unga männen pratar om komplexa förhållningssätt till maskulinitet och sexualitet och om hur myter kring den sexuella mannen skapar förväntningar. Forskaren får de unga männen att bland annat reflektera kring hur myten om den sexuellt självsäkra mannen kan få konsekvenser för båda parter i en relation. De unga killarna pratar även kring hur den heterosexuella praktiken har blivit normen för deras tänk och hur det påverkar dem i deras sätt att se på sig själva och andra. Genom att ta upp Gagnon och Simons teori kring sexuella script beskriver Berg (2009) hur de unga männens föreställningar skapar deras heterosexuella praktik med hjälp av frågor som var, när, hur och med vem de unga männen har sex.

Veronika Burcar (2005) studerar unga mäns position som brottsoffer i samhället och genom sin avhandling problematiserar hon bland annat diskrepansen mellan manlighet och offerskap. Hon förklarar hur kulturella konventioner påverkas av vad som är manligt och kvinnligt och vilka förväntningar som ställs på brottsoffers känslor och reaktioner. Författaren beskriver hur det finns en tendens att idealisera offret och hur vissa grupper anses som lämpligare offer än

andra men där män inte passar in. För att bilden som offer ska passa in i de unga männen självbild ser de sig själva mer som aktörer med egen kompetens, kontroll och kapacitet medans gärningsmannen inte längre har någon makt. Det som författaren kunde se var att i och med att de unga männen inte kunde känna igen sig i offerpositionen så skapades en annan typ av brottsoffer som är behärskat, handlingskraftigt och aktivt.

4. Metod

I följande del kommer vi att redovisa hur vi gått tillväga under arbetets gång. Vi kommer att presentera val av metod, urval, metodens förtjänster och brister, metodens tillförlitlighet, bearbetning av material och etiska övervägande. Vi kommer även att redovisa hur arbetsfördelningen sett ut då vi är två författare och hur vi valt att avgränsa vårt arbete.

4.1 Val av metod

I vår uppsats har vi använt oss av kvalitativ metod då den lägger vikt på hur människor tolkar och uppfattar sin sociala verklighet (Bryman, 2008). Detta menar vi överensstämmer med vårt syfte då vi valt att undersöka vilka erfarenheter kuratorer på ungdomsmottagningar har och hur de arbetar och bemöter unga som beskriver att de blivit utsatta för sexuella övergrepp. Vi har även sett till den kvantitativa metodens förtjänster i förhållande till vårt ämne. Med enkäter skulle vi få möjligheten att nå ut till fler respondenter och därmed kunna göra generaliseringar i större utsträckning men vi menar att vi skulle få svårt att besvara våra frågeställningar genom denna metod. Vi skulle även ha svårt att fånga komplexiteten kring fenomenet sexuella övergrepp och hur det påverkar unga, både killar och tjejer. Vi har därmed valt kvalitativa intervjuer då intervjuer ger en bra inblick i kuratorernas erfarenheter och upplevelser och därigenom även de ungas känslor och attityder (May, 2001).

Semistrukturerad intervju

Det vi ansett som den mest lämpade typen av intervju för vår uppsats är den semistrukturerade intervjun som är en mellanform av den strukturerade och den fokuserade intervjun (May, 2001). Den semistrukturerade intervjun tillåter en större frihet och möjlighet att fördjupa svaren och ställa följdfrågor vilket lett till att vi som intervjuare kunnat gå in i en dialog med kuratorerna (ibid.). Den gav också möjlighet till intervjupersonen att svara i egna termer samtidigt som vi i större utsträckning än den fokuserade intervjun kan skapa jämförbarhet (May, 2001). Vi utgick från en intervjuguide där vi skrev frågor utefter våra frågeställningar

men vi har låtit ordningsföljden och formen på frågorna variera då respondenterna många gånger svara på flera frågor i samma svar. Vi ville genom detta skapa utrymme för intervjupersonerna att styra intervjun inom ramar för vårt ämne och inte låsa oss för mycket till intervjuguiden. Vi har även varit öppna för andra infallsvinklar som vi kanske inte tänkt på innan intervjun och vi har då haft möjlighet att ta med detta eller ändra om inför följande intervjuer. Vi menar således att valet av den semistrukturerade intervjun minskade risken att intervjun utformades utifrån vår förförståelse, teorier och förutfattade meningar av vad intervjupersonen skulle svara som enligt Aspers (2007) kan undvikas genom denna typ av intervju. Vi menar även att vi tagit till vara på den flexibilitet som den kvalitativa metoden erbjuder (Bryman, 2008) då vi kunnat gå fram och tillbaka mellan intervju och analys (Ahrne & Svensson, 2011).

Metodens brister

Forskarens roll i den kvalitativa studien ska man inte förminska eller underminera. Aspers (2007) skriver om vikten av reflektion i rollen som forskare och hur man påverkar sin miljö och hur den kan påverka de resultat man som forskare kommer fram till. Vi har alltså tagit i beaktning att studien kan påverkas av forskarens, det vill säga våra egenskaper så som kön, ålder och personlighet (Bryman, 2008) vilket inte är ett lika stort problem i den kvantitativa forskningen.

Samtidigt som den kvalitativa intervjun ger en bra inblick i individers erfarenheter, upplevelser, känslor och attityder (May, 2001) ger den dock bara en begränsad bild av ett fenomen vilket är en av intervjuns svagheter (Ahrne & Svensson, 2011). Ytterligare ett problem är vad utsagan egentligen säger, hur kan vi exempelvis veta om en människa gör eller tycker vad denne säger (ibid.). Då vi i intervjun även fått andrahandsutsagor, alltså det kuratorn menar att unga säger och hur de resonera, måste vi även förhålla oss till att detta är kuratorns tolkning och version av verkligheten. För att lyfta detta i vår text har vi många gånger förtydligat att detta är vad unga upplever ur kuratorns perspektiv.

Även i tolkningen av vårt material kan det uppstå svårigheter då intervjupersonen inte menat det som vi urtolkar (Ahrne & Svensson, 2011). Detta kan förhindras genom att vi varit två intervjuare som ska tolkat materialet tillsammans (Bryman, 2008) och på så sätt menar vi att det minskar risken för missförstånd.

4.2 Urval

När vi började vår urvalsprocess för att hitta intervjupersoner hade vi först som avsikt att intervjua ungdomarna själva. Vi insåg dock att detta skulle bli svårt då det innebar att vi skulle intervjua personer under 18 år och detta medför att målsman måste meddelas. Vi reflekterade även över det faktum att sexuella övergrepp är av känslig karaktär och att det fanns risk för att de unga inte skulle vilja delta men även att det var etiskt tvivelaktigt för en c-uppsats. Vi styrde om vårt fokus från ungdomarnas egna utsagor till de professionellas perspektiv på problematiken. På så sätt tänkte vi att vi skulle få en bredare kunskap kring ämnet och de professionellas reflektioner kring förväntningar och normer som ställs på dagens unga. Då kuratorer har en kunskap om ungdomars psykosociala hälsa så ansåg vi att denna målgrupp skulle kunna ge en ytterligare aspekt på hur den unge påverkas av att bli utsatt för sexuella övergrepp. Vi menar även att det finns en poäng med att välja ungdomsmottagningar då det är en verksamhet som inte är specialiserad på sexuella övergrepp då vi genom detta även kan se hur man arbetar med ungdomar där övergreppet inte är det primära syftet för samtalet.

Vi har valt att använda oss av ett målinriktat urval och intervjua personer som är relevanta för vår frågeställning (Bryman, 2008) genom att ta kontakt med kuratorer på ungdomsmottagningar i Skånes län. Precis som Ahrne och Svensson (2012) tar upp är det viktigt att reflektera kring vilka intervjupersoner man faktiskt väljer. Vi är medvetna att vårt val av intervjupersoner innebär att vi får andrahandsinformation då den bild vi får inte är de ungas utan kuratorernas uppfattning av det de unga förmedlar i samtalen. Det material vi analyserar är därmed kuratorernas förståelse av de utsagor som de får ta del av i samtalen.

För att få tag på de respondenter som vi var intresserade av började vi med att maila ut till ett antal ungdomsmottagningar i Skåne där vi beskrev vår studie och vårt syfte med uppsatsen. Sedan fick vi svar av 7 personer som var intresserade av att delta. Vi hade som vision att sträva efter att intervjua lika många män som kvinnor men tyvärr var det inte så många män som ville delta. Sammanlagt deltog det 5 kvinnor och 2 män.

4.3 Metodens tillförlitlighet

För att kvalitetssäkra den studie som vi genomförde så var det viktigt att lägga fokus på reliabilitet och validitet. Vad var det vi faktiskt ville undersöka i vår studie och stämde det överens med det vi ämnade undersöka? I den kvalitativa metoden är begreppen inte helt

oproblematiska då de inte går att direkt överföra från kvantitativ till kvalitativ forskning. Bryman (2008) diskuterar genom Guba och Lincoln huruvida det är möjligt att genom kvalitativa metoder använda dessa begrepp och genom tillförlitligheten komma fram till en sanningsenlig bild av den sociala verkligheten. Genom att vi var två personer som genomförde denna studie kunde vi hela tiden verifiera huruvida vi hade uppfattat det respondenterna sagt. Genom att vi båda gick igenom materialet ansåg vi att det minskade risken för en subjektiv uppfattning och tolkning. Vi genomförde alla intervjuer utom en tillsammans för att vara säkra på att vi uppfattade det som sades på samma sätt. Transkribering och kodning gjordes även det av båda två för att öka validiteten och undvika personliga uppfattningar och subjektivitet (Bryman, 2008).

Vi var medvetna om det faktum att vi intervjuar kuratorerna i en professionell roll då de svarar på våra frågor ur deras syn på deras verksamhet då kontexten har betydelse för människors agerande (Bryman, 2008). Vi har under processens gång varit medvetna om studiens svagheter när det kommer till generaliserbarheten. Vårt syfte med studien är att undersöka hur kuratorer arbetar med ungdomar som blivit utsatta för sexuella övergrepp och vilken problematik de unga ställd inför men de personer som vi intervjuat är inte representativa för en hel population, det vill säga alla kuratorer i landet. Det som vi har gjort är att generalisera resultaten till teorin (Bryman, 2008).

4.4 Bearbetning och analys av material

Under intervjuerna har vi spelat in intervjuerna dubbelt för att vara säkra att inte gå miste om något material vid eventuella tekniska problem. Inspelningen gjorde vi då vi båda ville vara närvarande i vad som sagts under intervjun och för att kunna ställa relevanta följdfrågor och leda intervjun tillbaka till ämnet när det svävat iväg. Bryman (2008) menar även att inspelningen är nödvändig för att kunna göra en detaljerad analys och även för att fånga det som intervjupersonerna säger med deras ord vilket kan gå förlorat om man endast antecknar. Om intervjun inte spelas in får datan lägre kvalitet i och med att vi endast skulle kunna gjort enklare kodningar (Jönsson, 2010).

Inför intervjuerna hade vi bestämt vem som har haft huvudansvaret för att hålla i intervjun. Den andra personen har då haft som ansvar att se till att alla frågor blir besvarade på ett eller annat sätt, ställa följdfrågor eller hjälpa en andre om den kör fast. Efter varje intervju har vi

transkriberat intervjun så nära inpå som möjligt. Detta har vi gjort för att kunna komplettera om något varit svårt att höra eller varit obegripligt med hjälp av det vi mints från intervjun eller med hjälp av våra stödanteckningar (Ahrne & Svensson, 2011). När vi transkriberat har vi gjort detta ordagrant men gjort ett medvetet val att inte skriva med pauser, hostningar, harklingar, hummanden etc. då vi menat att detta inte haft någon relevans för vår empiri. Genom transkriberingen har vi även lärt känna vårt material och vilket har blivit en inledning till vårt tolkningsarbete (Ahrne & Svensson, 2011).

Nästa steg i analysen var kodningen av vårt material som vi gjort för att strukturera upp materialet (Jönsson, 2010). Genom att koda vårt material utifrån kategorier och begrepp som knyter an till våra frågeställningar och vårt syfte har vi kunnat synliggöra samband och mönster (Jönsson, 2010) som vi kanske inte såg när vi höll i intervjun eller när vi läste vårt material första gången. Kodningen har vi gjort i flera etapper. Först läste vi igenom materialet och skrev kommentarer och markeringar i marginalen för att få en överblick vilka ämnen som var relevanta och återkommande. Sedan bestämde vi oss för olika teman och underkategorier till dessa för att därefter göra färgkodningar för att enkelt kunna hitta relevant material inför analysen. Huvudteman vi kodade efter var skuld och skam-prat, förväntningar på killar och tjejer, killar som blivit utsatta, svårighet att definiera det man varit utsatt för och bemötande och arbetssätt. Vi hade redan i arbetets inledning en tanke om att utgå från någon teori kring kön vilket vi haft i bakhuvudet i utformandet av vår intervjuguide och under intervjuerna. Utifrån de teman som sedan växt fram i vår empiri har vi valt teorier och teoretiska utgångspunkter som vi ansett kunnat vara till hjälp i när vi analyserat vårt material, där i bland könsmaktsperspektivet. De citat vi sedan valt att ta med i analysen har vi gjort mer lättlästa genom att ta bort upprepningar av ord eller upprepningar av inledningsfraser, detta utan att ändra meningen av citatets innehåll. Vi har även valt att använda oss av begreppet hen och på så sätt dölja könet på våra respondenter för läsaren. Detta har vi både gjort för anonymiteten då det inte är så många manliga kuratorer i Skåne men främst för att vi menar att kuratorernas kön inte har någon relevans för vår studie.

4.5 Etiska överväganden

Det etiska kravet bör alltid vara närvarande i forskningen och vi har därför både innan och under studien orienterat oss i vad som är rätt och fel med hjälp av de etiska reglerna (Aspers, 2007).

Vi är medvetna om att vårt ämne, sexuella övergrepp, kan vara av känslig karaktär men då vi intervjuat kuratorer så har det handlat om den professionella synen och inte individers egen personliga erfarenhet. Vi anser därför inte att vi ställts inför några större etiska överväganden. Men det är viktigt för oss som forskare att kontinuerligt återkoppla till de huvudkrav som vetenskapsrådet beskriver i de forskningsetiska principerna (Vetenskapsrådets forskningsetiska principer, 1990). De huvudkrav som finns och som vi har lagt stor vikt vid är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet.

Innan intervjuerna har vi meddelat de medverkanden inom vilket område vi kommer att ställa frågor i och gjort det möjligt för intervjupersonerna att förbereda sig och välja om det var ett ämne de inte kände sig bekväma med att uttala sig om. Vi har i enlighet med informationskravet skickat ut ett informationsbrev som förklarade syftet med vår undersökning och hur intervjun var upplagd i ett första utskick och på så sätt öppnat upp för frivilligt deltagande. Samtyckeskravet uppfylls då i och med att kuratorer själva fick anmäla intresse om att delta i vår studie. Innan alla intervjuer informerade vi intervjupersonen om frivilligheten och att de medverkande hade rätt att när som helst, både under och efter intervjun, avbryta sitt deltagande i studien. Vi informerade även att allt som sagts i intervjuerna är konfidentiellt och att vi inte kommer att ta med några namn på respondenterna eller ungdomsmottagningarna i vår text utan bara att vi varit i Skånes län. Vi meddelade även att vi inte kommer att använda information vi fått i intervjuerna till något annat ändamål än i studiesyfte.

4.6 Avgränsning

I vår studie problematiserar vi endast den heterosexuella sexualiteten. Vi kommer således inte att behandla problematik då män utsätter män eller där kvinnor utsätter kvinnor för sexuella övergrepp. Kuratorerna vi pratat med inför studien möter även pedofili och incest i sitt arbete men vi har valt att inte lägga fokus på det i denna c-uppsats.

4.7 Arbetsfördelning

Vi har valt att göra arbetet tillsammans i största möjliga utsträckning. Vi har tillsammans valt ämne och därefter gjort research för att kunna göra en intervjuguide. Av de sju intervjuer vi gjort har vi gjort alla utom en tillsammans och inför varje intervju har vi bestämt vem som har

huvudansvaret att hålla i intervjun. Om denna roll har vi turats om. Vi har båda två läst det mesta av den litteraturen vi använt oss av men viss litteratur har vi delat upp emellan oss för att sedan informera den andra det vi ansett varit viktigt. Vi har även delat upp vissa delar i uppsatsen för att sedan gå igenom dem tillsammans för ta vara på bådars reflektioner, idéer och tolkningar i texten.

5. Teoretiska utgångspunkter

I följande avsnitt kommer vi att redovisa våra teoretiska utgångspunkter och begrepp som vi ämnat använda i vår resultat- och analysdel.

Vi har i vår studie valt att avgränsa oss till att främst studera vårt valda ämne ur ett interaktionistiskt- och ett samspelsperspektiv då vi tar upp samspel, relationer och makt. De teorier vi har valt att använda utgår således från sociologin och socialpsykologin med undantag för den humanistiska psykologin som vi valt i förhållande till hur kuratorerna arbetar och bemöter personer som blivit utsatta för sexuella övergrepp. Vi var i inledningsfasen även intresserade av mer psykologiska aspekter så som trauma och försvarsmekanismer i förhållande till sexuella övergrepp men vi menar att fokus på dessa begreppsapparater skulle fört arbetet i en annan riktning än vad vi velat.

Under intervjuernas gång betonar många kuratorer mötet som något som ska vara respektfullt och utifrån individens upplevelser och tolkningar. Kuratorerna jobbar inte utifrån någon speciell terapeutiskt skola men står huvudsakligen för den psykosociala kompetensen på ungdomsmottagningen och vi kan i deras sätt att beskriva sitt arbete se likheter med den humanistiska psykologin. Vi har därför valt denna teoretiska utgångspunkt i analysen för att på ett mer vetenskapligt sätt kunna besvara vår frågeställning kring hur kuratorerna beskriver hur de arbetar med och bemöter personer som blivit utsatta för sexuella övergrepp.

För att få en ökad förståelse för problematiken kring sexuella övergrepp och vad de kan få för konsekvenser för tjejer, respektive killar har vi valt att analysera vårt material genom teorier kring makt och kön. Vi kommer att ha könsordningen som ett övergripande perspektiv och på så sätt belysa maktrelationen mellan kvinnor och män. Då många kuratorer lyft de ungas oro för att bli dömda av samhället menar vi att teori kring stigma blir relevant för att skapa förståelse för vilka svårigheter de unga möts av i att prata om och definiera sexuella

övergriper. Stigma hör till det sociologiska perspektivet och är kopplat till omgivningen och interaktionen med denna som i sin tur påverkas av attityder och värderingar som finns i vårt samhälle. Stigmat kan även ses i förhållande till teorier om kön i och med att våra normer är starkt kopplade till vad som är genus specifikt "normalt" och den som faller utanför dessa normer då blir stigmatiserad.

5.1 Humanistiska psykologin

Den humanistiska psykologin menar att det är de inre faktorerna som ger förutsättningar för hur vi beter oss men att det sedan är faktorer i miljön som avgör i vilken riktning dessa utvecklas (Karlsson, 2007). Det som alltså skiljer humanisterna från de andra psykologiska perspektiven är således att man inte stirrar sig blind på vare sig inre faktorer och påverkningar från barndomen, psykoanalytiskt, eller enbart på yttre beteendena som styrs av miljön, behavioristiskt (ibid.). Det humanistiska perspektivet tar således båda dessa perspektiv i beaktning och betonar medvetna motiv, människans fria val och att människan i grund och botten är en god varelse. Man betonar på så vis den personliga utvecklingen och menar att mötet ska genomsyras av en accepterande hållning och tron på individens egna resurser (Karlsson, 2007). För att vi på ett mer konkret sätt ska kunna analysera vår empiri när det kommer till kuratorernas bemötande och förhållningssätt har vi valt att ta hjälp av Carl Rogers (1951) klientcentrerade terapi. Denna terapi exemplifierar den humanistiska psykologin och passar in då vi sett likheter med det som Rogers presenterar i våra intervjuer.

Klientcentrerad terapi

Den klientcentrerade terapin bygger på ett förhållningssätt hos kuratorn/terapeuten som bygger på respekt för individen genom att klienten står i fokus (Rogers, 1951). Av stor vikt är terapeutens känsla av djup respekt inför individen den möter och att man utgår från hypotesen att alla individer besitter kapaciteten och kompetensen att leda sig själv. Det handlar om att som terapeut vara konsekvent i mötet utifrån denna hypotes. Om man tappar tron på individen och istället tror att man som kurator bär ansvaret för individens "reorganisering" tappar man även respekten för individen i mötet.

Rogers (1951) metod handlar inte om att inta en passiv ställning där man bara fokuserar på lyssnandet utan terapeutens roll blir att tydliggöra och objektifiera det klienten känner: "As material is given to the client it is the therapist's function to help him recognize and clarify the

emotion which he feels” (1951:27). Ovanstående citat ska man inte ta ordagrant och tolka det som att det endast är terapeuten som vet vilka känslor individen känner vilket skulle leda till brist på respekt inför individen. Det är viktigt att terapeuten speglar, det vill säga försöker återge, det som hen tror att klienten känner. På så sätt ska klienten få distans och objektivitet på hans egna känslor och komma till insikt (Nilsen, 1974). Om terapeuten inte kan återge klientens känsloupplevelse på rätt sätt riskerar terapeuten att mötas av ett visst motstånd hos klienten och det uppfattas som terapeuten utvärderar och bedömer vad klienten känner (ibid.)

Det är terapeutens uppgift i den mån hen är kapabel att anta individens inre referensram för att förstå hur individen själv förstår verkligheten och även för att se individen som individen ser sig själv. Det gäller att individen ska känna trygghet att terapeuten uppfattar det individen uttrycker på samma sätt som man menat det och att det man säger blir accepterat.

Enligt Rogers ska terapeutens förhållningssätt följa nedanstående riktlinjer:

- Terapeuten ska genom emotionell värme delta helhjärtat i individens berättelse.
- Terapeuten ser individen som en medarbetare med ett gemensamt problem och behandlar klienten som en jämlik.
- Det som terapeuten kommenterar är alltid i linje med det som individen vill förmedla och samtalet följer individens tankelinje.
- Terapeuten ska försöka förstå patientens känslor .
- Terapeutens tonfall ska förmedla en förståelse för patientens känslor.

5.2 Kön och Makt

Det finns många författare som beskriver begreppen kön och makt och hur man kan se på de två begreppen skilda från varandra men även i relation till varandra. Vi kommer genom hela vår uppsats att behandla begreppen makt, normer och könsideal som en övergripande teoretisk ansats. Att hålla sig till sina könsideal skapar normer som i sin tur är ett uttryck för makt.

Yvonne Hirdman (1989) beskriver med begreppet genussystemet hur maktrelation mellan män och kvinnor har institutionaliserats i hur vi uppfattar oss själva. Genussystemet omfattar inte bara vårt biologiska kön utan även det “gjorda” könet, det kulturella och sociala som vi socialiseras in i. Hirdman talar om genussystemet som en strukturell och social ordning där det “kvinnliga” och “manliga” får konsekvenser för hur vi beter oss (ibid.). Vad som är maskulint och feminint skapar begränsningar i vårt agerande då det genomsyrar alla sociala

ordningar och är med i skapandet av identiteter och normer. Författaren delar vidare upp detta system i två logiker. Den första är åtskiljandets logik och innebära en tanke om köns olikheter och ett motstånd i att beblanda dessa två. Detta kan man återse i vilka typer av arbeten som anses "passande" för de olika könen. Den andra logiken som kallas den manliga normens logik beskriver mannen som samhällets norm och som det "rätta" sättet att tänka och bete sig. Kvinnan är det onormala, det "avvikande". Denna könsordning som Hirdman talar om finns att återse i den maktstruktur som finns i samhället och som ständigt befästs och upprätthålls i den dagliga interaktionen (ibid.).

Den könsordning som Hirdman (1989) talar om kan även ge förklaringar till mäns våld mot kvinnor, där bland det sexualiserade våldet, som Mona Eliasson (1997) diskuterar i sin bok med passande titeln: "Mäns våld mot kvinnor". Eliasson diskuterar kring män och kvinnors olika ställning i samhället som en förklaring till det våld som kvinnor utsätts för av män. Mannen besitter mer makt och anses även mer värda än kvinnan och det finns könsstereotypa förväntningar att mannen ska dominera och kontrollera kvinnan. Hon menar således på att mäns överordning och kvinnors underordning skapar attityder kring olika problemområden i samhället och även hur denna könsordningen bidrar till attityder kring våldtäkt.

Thomas Johansson (2000) diskuterar i boken "Det första könet - Mansforskning som reflexivt projekt" kring manligheten och hur förväntningar påverkar förandet av mannen. Mansforskningen har tre olika uppgifter enligt Johansson varav en är att analysera och identifiera makt- och dominansförhållanden. När han talar om att detta fenomen diskuteras Connells begrepp den hegemoniska manligheten vilket innebär en hierarki och uppdelning av manlighet i form av den dominanta, den delaktiga och den underordnade där den dominanta är normen. Dessa olika typer av maskuliniteter anses ha olika status i samhället och den dominanta är den som har mest makt i samhället och som påverkar de normer som fungerar som riktlinjer för hur människor ska leva sitt liv. Connell (i Johansson, 2000) menar att det är få män som faktiskt tillhör den hegemoniska positionen men att det är denna som finns som idealbild. Johansson resonerar vidare i olika teman kring patriarkatet och hur mäns makt ser ut, kroppens betydelse för mannen och konstruktionen av manlighet, manlig rationalitet, tillit och kommunikation och sedan tar författaren upp hur faderskap påverkar den sociala konstruktionen av manlighet.

5.3 Stigma

Vi kommer i detta avsnitt behandla Goffmans (2011) teori kring stigma då stigma och utanförskap kan vara några av de konsekvenser som finns när man blivit utsatt för sexuella övergrepp. Sociologen Erving Goffman beskriver i sin bok ”Stigma – den avvikandes roll och identitet” om hur den som avviker på ett icke önskvärt sätt besitter stigma. I sin inledning förklarar han stigma som ”den situation som drabbar en individ som av någon anledning inte är i stånd att vinna fullt socialt erkännande” (2011:6). Vilka egenskaper som anses som vanliga och naturliga avgörs av det samhället man lever i och samhället delar även in människor i olika kategorier. Goffman (2011) menar att den virtuella sociala identitet är den karaktär vi tillskriver en person medan den faktiska sociala identitet är den kategori och de egenskaper man faktiskt besitter. Den virtuella sociala identiteten kan man skapa vid en första anblick eller vid första mötet med en person. Han menar vidare att det finns en viss diskrepans mellan dessa två identiteter.

De normativa förväntningar vi har formas enligt Goffman (2011) utifrån våra intryck. Han menar att det inte är förrän det blir fråga om en person uppfyller dessa förväntningar eller inte som man blir medveten om ”föreställningar om hurdan den här personen borde vara” (2011:12). Den som faller utanför de ställda förväntningarna och normerna blir djupt misskrediterad. Goffman menar vidare att den misskrediterade personen tar för givet att hen skiljer sig från de andra och att det är uppenbart. Stigmat rör inte egenskaper utan det rör relationen då stigmat uppstår i mötet med andra människor och även är bundet till kontexten. Det som är stigmatiserande i en viss kontext kan vara positivt värderat i en annan.

Goffman (2011) skiljer på tre typer av stigma. Det första stigmat är utifrån kroppsliga missbildningar och handikapp. En annan typ av stigma kallas tribiala stigmat som rör ras, religion och nation. Den tredje typen av stigma menar han är ”fläckar på den personliga karaktären” så som exempelvis viljesvaghet, arbetslöshet, homosexualitet eller underliga böjelser. Vi kommer i vår uppsats att använda oss av den sistnämnda typen av stigma då vi menar att de som blivit offer för sexuella övergrepp kan uppleva att händelsen skapar ”fläckar på den personliga karaktären” utifrån samhällets värderingar.

5.4 Kognitiv dissonans

Då vi menar att föreställningar, attityder och normer i stor mån påverkar den utsatta har vi valt det socialpsykologiska begreppet kognitiv dissonans för att få en ökad förståelse kring

processen bakom attityderna kring sexuella övergrepp och hur dessa vidmakthålls. Dissonansteorin utvecklades av psykologen Leon Festinger och är en teori som ämnar ”förklara förändringar av attityder och handlingsmönster” (Nationalencyklopedin, sökord: Dissonansteori) och hör till socialpsykologin. Festinger menar att människan i det flesta fall handlar på ett sätt som upprätthåller sin egen bild av verkligheten för att skapa inre balans (Nilsson, 1996). Hans teori bygger på obalans i kognitionen och menar att attityder och beslut som inte stämmer överrens med sin egen inre bild av den sociala verkligheten skapar spänningar. Motsägelserna och spänningarna leder till obehag och detta obehag ger upphov till att vi beter oss på ett sätt som återställer balansen (ibid.). För att återställa balansen, och minska obehag, kan vi välja att *undvika viss information* (ibid.). Ett annat sätt för att återfå den kognitiva balansen är att *tolka informationen annorlunda* eller att man *förstärker informationen med en uppfattning som påminner om den gamla* uppfattningen (Eliasson, 1997). Man kan även lösa obalansen genom att i viss mån *ändra sin bild av verkligheten* (Nilsson, 1996) vilket kan öka förståelsen för något och på så sätt motarbeta fördomar (Eliasson, 1997).

6. Resultat och analys

I följande avsnitt kommer vi att presentera vårt resultat av vår studie sammanvävt med analys. Vi har valt att i inledande del analysera kuratorns bemötande och arbetssätt för att sedan gå in på problematiken kring sexuella övergrepp.

6.1 Kuratorernas bemötande och arbetssätt

Alla de kuratorer som vi mött hade socionomutbildning som grund men när det kom till tilläggsutbildning eller specialisering skiljde det sig åt i viss mån. Många hade gått kurs i sexologi och det fanns även dem som hade psykoterapiutbildning. Ingen av kuratorerna vi mött menar att de jobbar utefter en speciell metod utan att de utgår från dem de möter och jobbar därifrån. I våra intervjuer har vi ställt direkta frågor som rör vad kuratorerna anser är viktigt i sitt bemötande, i synnerhet med personer som blivit utsatta för sexuella övergrepp. Hur dom bemöter de unga de träffar har även kommit fram under andra teman i samtalen. Många menar att det inte finns så mycket som särskiljer hur de bemöter de som blivit utsatta för sexuella övergrepp från de som kommer för annan problematik. De anser sig heller inte bemöta tjejer och killar olika. Vi kommer nedan att presentera våra resultat i hur kuratorerna beskriver att de bemöter och förhåller sig till de unga de träffar.

Kuratorernas förhållningssätt

Ett mönster vi har sett när det kommer till hur kuratorerna beskriver sitt bemötande är respekten för individen, öppenhet, ett icke dömande sätt och att vara så förutsättningslös som möjligt i mötet. Vad det gäller deras egen hållning beskriver många att det är viktigt att vara trygg, lugn och närvarande genom att lyssna aktivt och att tro på det dom berättar. Många lägger också vikt vid att visa för den unge att man som kurator kan bära deras historia och att de vågar stanna kvar i det svåra och att det är den unge som bestämmer vad denne vill prata om och i vilken takt. Detta förhållningssätt lyfter man även fram i den klientcentrerade terapin där man menar att kuratorn ska delta helhjärtat i individens berättelse med emotionell värme och där individen står i fokus (Rogers, 1951). Ingen av kuratorerna har avvikit markant i sitt sätt att beskriva hur de bemöter och jobbar med de unga de träffar.

Spegling

Tre av kuratorerna beskriver sitt arbete som ett "detektiv-arbete" då många ungdomar som kommer till ungdomsmottagningen inte alltid kan uttrycka sina känslor, vet eller kan förklara vad de behöver hjälp med. Med detta menar de att de hela tiden känner in och scannar av samtalet för att förstå den unge och hjälpa den till att komma till insikt med var problemet kan ligga. Många av de vi pratar med menar att de jobbar mycket med att spegla det personen framför dem säger.

Jag använder ju mig av det de säger, att man speglar så att man tar upp det.../Det de säger är det man ger tillbaka för det är ju det här också att skapa en allians. Att känna att jag förstår vad du berättar.

Rogers (1951) menar att det är viktigt att terapeuten intar individens inre referensram för att kunna förstå hur personen själv förstår sin verklighet. Genom att utföra en korrekt spegling av det som den unge har sagt i samtalet kan hen känna en trygghet i att kuratorn verkar ha uppfattat det som hen har sagt på rätt sätt. Detta medför även att det som sagts är okej och accepterat. Detta överrensstämmer även med det som Grände (2005) beskriver då hon menar att det är viktigt att återberätta det som sagts då det kan ge den unge nya perspektiv och aspekter på det som hen har varit med om och kanske då även kan omvärdera det. Då många unga som har samtal lägger skuld på sig själva och kanske har svårt att frånta sig ansvar så hjälper kuratorn den unge, genom att spegla det som har sagts, till att lägga detta ansvar utanför sig själv. När kuratorn betonar vikten av att skapa en allians tillsammans med sin klient kan man se detta som ett sätt att se den man samtalar med som en jämbördig

medarbetare (Rogers, 1951). Detta beskriver kuratorerna att de gör genom att vara nyfiken på personen och intressera sig för vem den är.

Att ifrågasätta sitt arbete

Många av de vi intervjuat har pratat om vikten av att vara öppen och att inte döma den unge i samtalet.

Att de inte känner sig dömda så att de inte dömer sig själva. Jag är så öppen som möjligt och så förutsättningslöst som möjligt och ställer så öppna frågor som möjligt för att ta reda på vad som har hänt så att jag inte lägger ord i munnen på dem.

Samma kurator diskuterar senare kring sitt bemötande gentemot killar och tjejer och vid frågan om hon anser att hon bemöter könen olika säger hon att hon inte tror att hon gör det. När det kommer till att ifrågasätta sina värderingar har vissa kuratorer haft svårt att besvara hur de arbetar med detta. Majoriteten lyfter handledning som ett viktigt hjälpmedel och många värdesätter även diskussionerna de har i arbetsgruppen och menar att de tar mycket hjälp av varandra. Men för att vara öppen och icke dömande i sina samtal räcker det inte med att man tror eller säger att man är det. För att dra en parallell till den klientcentrerade terapin gäller det att kuratorn hela tiden frågar sig själv om man verkligen gör det man tror att man gör för att vara framgångsrik i samtalen (Rogers, 1951). Detta kan vara svårt att besvara genom kuratorns egna subjektiva bedömning (ibid.) vilket är den enda bild som vi som intervjuare kan få av kuratorerna. Vi kan alltså endast besvara hur de beskriver att de arbetar och inte vad de egentligen gör när det säger att de gör det de gör. För att nå en djupare insikt hur ens värderingar och förhållningssätt påverkar mötet när man enligt Rogers (1951) detta främst genom andras observationer eller inspelningar och analyser av samtalet. Det handlar om att studera sitt eget beteende för att förstå vad man förmedlar i intervjun (ibid). En attityd eller värdering som kanske har implementerats i samtalet kanske mottogs som en helt annan attityd eller värdering av den unge själv (ibid).

Vi vill slutligen ifrågasätta huruvida kuratorernas utsagor påverkas av den "politiska korrekthet" som finns inom människobehandlande yrken. Hur mycket påverkas kuratorerna av vad man får lov att säga och vad man inte får lov att säga utifrån sin yrkesroll? Utifrån ovanstående resonemang menar vi inte att kuratorerna inte talar sanning i hur de de upplever

att de arbetar men vi vill ta upp problematiken när det kommer till professionellas syn på sitt eget arbete.

Att arbeta med skam och skuldavlastning

Känslor av skuld och skam hos de som blivit utsatta för sexuella övergrepp är något som lyfts i mycket av den litteratur vi läst (Grände, 2005, Eliasson, 1997, Jeffner, 1997, Lindgren et al, 2001). Utifrån ovanstående del beskriver kuratorerna ingen skillnad i sitt bemötande bland sexuellt utsatta unga och unga som kommer med annan problematik. Något som vi däremot uppmärksammat i vårt intervjumaterial är känslor av skuld och skam som något som återkommit när kuratorerna talat om unga som blivit utsatta för sexuella övergrepp. I samband med detta har de även talat om hur de mer specifikt arbetar för att skuldavlasta den utsatte och i detta kan vi se vissa mönster som vi kommer att redovisa i följande del. Vi kommer således att behandla kuratorns arbetssätt men också i förhållande till problematiken kring sexuella övergrepp och möjliga tolkningar till detta.

Att utmana våldtäktsmyter

Vikten av att slå hål på ungdomens föreställningar kring hur en våldtäkt ska vara är något som lyfts av flera kuratorer. Anledningen till detta menar de är problemen som föreställningarna skapar för individen och detta resulterar i sin tur till att skuldbelägga sig själv som utsatt vilket kan utläsas i det en av kuratorerna säger i nedanstående citat.

Det blir så ofattbart på något vis att det här kan liksom inte hända, såhär kan det inte gå till så hur ska jag kunna förklara detta för mig själv, så det måste vara någonting som jag har gjort, något jag signalerat /.../ man försöker hitta en förklaring för sig själv för någonting som egentligen är ofattbart liksom och då är det nog lättare att söka det inom sig själv och lägga skulden på sig själv för det är ju det enda man kan.

Kuratorerna beskriver hur de med hjälp av följdfrågor och spegling tydliggör och objektifierar (Rogers, 1951) det som den unge berättar och på så sätt hjälpa denne att komma till insikt om vad man faktiskt har varit utsatt för. En kurator berättar mer konkret hur hen skuldavlastar och hjälper personen att komma till insikt genom att byta perspektiv och sätta en kompis i den utsattes ställe. Hen menar att man på detta sätt kan tydliggöra att man är en väldigt sträng domare över sig själv då det blir tydligt att den unge inte alls skulle lägga någon skuld om det varit hens kompis. Detta blir på så sätt ytterligare ett sätt att tydliggöra och utmana den unges

föreställningar kring våldtäkt vilket har stor betydelse då outmanade våldtäktsmyter vidmakthåller känslor av skuld och skam hos de utsatta (Burkhart och Fromuth i Kress et al, 2003). Det som även går att utläsa i ovanstående citat, som inte rör kuratorns bemötande, är sättet att lägga skuld på sig själv för att försöka förklara det som hänt. Detta är något som flera kuratorer tagit upp som förklaringsmodell till just skuld. För att få en förståelse för detta och hur det hänger ihop med de stereotypa bilderna kring våldtäkt använder vi oss av det som Kress et al. (2003) tar upp i sin artikel. Författarna menar att dessa myter eller stereotypa bilder av våldtäkt blir ett schema som de utsatta använder för att skapa mening till det som de blivit utsatta för och på så sätt återupprätthåller skulden.

Att definiera det som faktiskt hänt

Som tidigare nämnts i analysdelen kring hur tjejer och killar som offer påverkas råder det ofta förvirring kring definitionen våldtäkt och vad det är man egentligen har varit utsatt för. Vissa av de kuratorer vi mött menar att det är vanligt att de unga slätar över det som hänt och att det därför ibland kan vara viktigt att som kurator tydliggöra och sätta ord på att det faktiskt är ett sexuellt övergrepp som skett.

Ibland kan det vara viktigt att säga att: jo du har faktiskt blivit utsatt för en våldtäkt, och genom det lätta på skulden.

Ovanstående citat går dock isär från det klient-centrerade förhållningssättet där det centrala i kuratorns roll är att kuratorn speglar och försöker återge det som individen känner och säger (Nilsen, 1974). Om kuratorn istället säger något som ett påstående, som i ovanstående citat, riskerar kurator att mötas av ett visst motstånd (ibid.). Detta är något som många av kuratorerna resonerat kring och de menar att de inte sällan möts av motstånd vid ett sådant uttalande så som ”jag är inte en sådan som blir våldtagen” eller att personen ifråga ryggar tillbaka och tydligt tar avstånd från det som kuratorn sagt. En av kuratorerna menar att man får se hur det landar och om den unge inte alls vill kännas vid det så får man lämna det och kanske ta upp det i ett senare samtal. Hen menar vidare att det är viktigt att vara ödmjuk inför människor och att de unga själv måste få lov att definiera vad som hänt och att det kan ta lite tid. Det som varit motivet till uttalanden som detta är att det dels kan hjälpa med skuldavlastningen om personen ifråga accepterar definitionen och även om personen inte gör det kan det i alla fall så ett frö. Kuratorerna går på detta sätt emot det förhållningssätt som Rogers (1951) anser är viktig för en terapeut, då den inte stämmer överrens med det som

individen vill förmedla eller enligt den unges tankelinje, genom att ta över "definitionsrätten" av vad som hänt. Trots detta kan vi ändå se att de i sina motiv och i sitt resonemang håller kvar vid ett respektfullt bemötande. Grände (2005) har på uppdrag av Alla kvinnors hus skrivit boken "Jag kallade det aldrig för våldtäkt" för att dokumentera och sprida kunskap utifrån deras arbete och erfarenheter på Team för våldtagna kvinnor. Grände (2005) menar likt våra respondenter att många slätar över och underdriver det de varit utsatta för och genom detta förminskar erfarenheten för sig själv: "Det var ingen 'riktigt' våldtäkt". Genom att som stödperson, eller kurator i vårt fall, ställa följdfrågor och ta personens berättelse på allvar kan man hjälpa personen ifråga till att själv komma fram till att det faktiskt var en våldtäkt som skedde. Detta leder till att personens berättelse blir giltiggjord och att man som utsatt kan ge sig rätten att må dåligt och känna sig kränkt utan att känna skuld (ibid.). Det Grände (2005) menar är i linje med de våra respondenter menat men det skiljer sig i viss grad då kuratorerna ibland tar över "definitions-rätten" och berättar vad de anser att personen blivit utsatt för.

Att normalisera

Fernandez (2011) skriver i sin artikel "Sexual assault: An overview and implications for counseling support" att terapeutiskt arbete i allmänhet handlar om att definiera och erkänna det som personen blivit utsatt för. Han menar vidare att det är av stor vikt att man med hjälp av sina erfarenheter kan normalisera klientens symptom exempelvis genom att skingra våldtäktsmyter då dessa kan bidra till skuld och skam (ibid.) Just det med normalisering är det flera av våra respondenter som talat kring när det kommer till skuldavlastning.

Jag har ju en erfarenhet och kunskap så till vida att jag vet att alla känner såhär så det är mycket så man pratar också att man normaliserar. Det du känner det känner alla andra också. Såhär brukar man reagerar när någonting sånt här händer /.../ och det här har jag varit med om innan och andra har beskrivit på samma sätt som du har beskrivit det, det är helt vanliga reaktioner och det är så man reagerar oftast.

När den professionella normaliserar det personen varit med om kan hen inte ändra omgivningens attityder eller bemötande av den utsatte men det kan bidra till att den utsatta avlastas från skulden och skammen och på så sätt minska på det upplevda stigma. Grände (2005) menar likt resonemanget ovan att det är viktigt att ta hjälp av sina kunskaper och erfarenheter kring exempelvis vanliga reaktioner vid våldtäkt och förmedla detta. Hon menar att det kan ge personen känslan av att känna sig förstörd och att inte känna sig konstig (ibid.). För även om många vet att det är andra som blir utsatta för våld och sexuella övergrepp menar

Grände (2005) att det är många som upplever att det är något med deras egen person som gjort att just de blivit utsatta och att de upplever att de är ensamma i att känna eller reagera som de gör. Många som blivit utsatta känner sig stigmatiserade och utfrysas av samhället (Fernandez, 2011) vilket skapar barriärer för att prata om övergreppet.

6.2 Sexuella övergrepp

För att besvara frågan kring vilka föreställningar om sexualitet och kön som påverkar de ungas förståelse kring sexuella övergrepp vill vi här ge en bild av de föreställningar som kuratorerna kan se att de unga har kring våldtäktssituationen. Vi vill även beskriva den våldtäktssituation som kuratorerna beskriver som den vanligaste för att skapa en förståelse hos läsaren kring hur situationen faktiskt ser ut för de unga.

Föreställningar om våldtäkt och våldtäktsman

I flera intervjuer har det talats om den stereotypa bilden av en våldtäkt och en våldtäktsman. I resonemangen utgår de från de samtalskontakter de träffat och utifrån det utåtriktade arbetet i skolklasser som tre av informanterna gör. Resonemanget blir således ungdomars och unga vuxnas syn på våldtäkt utifrån kurators perspektiv. Säger man våldtäkt syftar många på just överfallsvåldtäkten menar flertalet av respondenterna.

Våldtäktsmannen är en grotesk människa som hoppar på och överfaller en. Det är inte någon snäll söt kille som är duktig i skolan, då måste det vara tjejen, hon måste ha gjort någonting, hon ville nog ändå.

I ovanstående citat menar informanten att ungdomar kan ha svårt att se den söte snälla killen som sköter sig i skolan som någon som kan utföra ett sexuellt övergrepp. Denne passar alltså inte in i den stereotypa bilden av någon som kan begå ett övergrepp och det riskerar därför att förkastas. Detta kan delvis förklaras genom den kognitiva dissonansen som förklarar hur attityder och fördomar upprätthålls genom att människan känner obehag inför information som inte passar ens egna inre bild av verkligheten (Nilsson, 1996). Om vi utgår från att en person har byggt upp en bild av en våldtäktsman och en våldtäkt på sättet som nämns ovan, grotesk man som överfaller, och stöter på en situation där den som utnämns som våldtäktsman inte passar med den bilden, snäll kille som är skötsam i skolan, skapas obalans i kognitionen (Nilsson, 1996). För att minska detta obehag, minska dissonansen, kan personen välja olika strategier. En av strategierna blir att undvika information eller tolka informationen annorlunda

(ibid.), ”det måste vara tjejen, hon måste ha gjort någonting, hon ville nog ändå” vilket återupprätthåller bilden av den stereotypa våldtäkten och våldtäktsmannen. Detta sätt att omtolka informationen lägger på så vis skulden på tjejen och skapar fördomar kring ”vissa typer” av tjejer. Detta kan vi härleda till det Ambjörnsson (2004) skriver kring hur unga kvinnors sexualitet är kontrollerad av vissa stigmatiserande ord så som ”hora” men detta återkommer vi till i ett senare avsnitt.

Vi menar likt Eliasson (1997) att attityder kring våldtäkt påverkar hur personer som blivit utsatta bemöts. Hon menar att överfallsvåldtäkten är en outtalad och omedveten standard för vad som bedöms som våldtäkt, både i rättsapparaten och i samhället. Den stereotypa bilden har en natur av att vara stabil och starkt förankrad och det är det sociala och det kulturella sammanhanget som ger den mening (Ibid.). Den stereotypa bilden, eller stereotypier som Goffman (2011) benämner det som i det här fallet rör våldtäktsman och våldtäkt, skapar stigma för de som faller utanför ramen för ett ”riktigt” offer. Detta skapar således också, enligt vår tolkning, förmildrande omständigheter för den som inte faller inom ramen för en ”riktigt” våldtäktsman.

Denna syn på våldtäkt som vi lyft fram ur vårt intervjumaterial återfinns också i Stina Jeffners avhandling ”Liksom våldtäkt, typ” (1997). Hon menar att ungdomar i första anblick anser att allt efter ett nej är en våldtäkt men när de resonerar vidare på ett djupare plan visar det sig att själva begreppet våldtäkt är förhandlingsbart. Detta resulterar i att det dras en skiljelinje mellan en ”riktig” våldtäkt och där det ”bara” gått lite över styr (ibid.). För att personen ifråga ska bli ett idealt offer finns enligt Christie (Lindgren et al. 2001:31) sex egenskaper som ska uppfyllas¹. Två av dessa rör gärningsmannen då han menar att gärningsmannen kan beskrivas i negativa termer och ska vara i överläge i förhållande till offret. Gärningsmannens ska också vara okänd och inte ha någon relation till offret, vilket ofta inte är fallet bland de unga kuratorerna möter.

Det verkliga övergreppet

---

¹ 1. Offret är svagt. 2. Offret är involverat i en respektabel aktivitet. 3. Offret är på väg till en plats som han eller hon inte kan förebrås för. 4. Gärningsmannen är i förhållande till offret i överläge och kan beskrivas i negativa termer. 5. Gärningsmannen är okänd för offret. 6. Offret ska ha tillräckligt med inflytande för att kunna hävda sin ”offerstatus”. (Lindgren et al. 2001:31)

Vanligt förekommande menar samtliga informanter är att de sexuella övergreppen bland de unga de träffar sker i samband med fest och att man ofta känner den som förgripit sig på en. Av informanterna beskrivs det att det ofta är en bekant, så som kompis kompis eller liknande. Alla informanter menar att alkohol många gånger är med i bilden.

Vad jag skulle säga var i alla fall att jag tror ju ändå att de flesta jag träffar där är det ändå att man träffat någon på nån fest eller att man blivit för full och hängigt, liksom följt med någon hem eller den har följt med själv hem eller såna situationer.

Den vanligaste typen av sexuellt övergrepp bland de som kommer till Ungdomsmottagningen är således det som Eliasson (1997) benämner som bekantskapsvåldtäkt. Eliasson (1997) menar vidare att bekantskapsvåldtäkten kan ha många utseenden men skriver att de ofta sker i samband att man ”träffas i en social situation”. Den sociala situationen kan exempelvis vara en fest som nämns som den vanligaste bland den målgrupp som kuratorerna träffar. Denna bild överrensstämmer även med statistiken som visar att majoriteten av de våldtäkter som anmäls begås av någon som är bekant (BRÅ-rapport, 2004) och att dessa typer av våldtäkter ofta är knutna till nöjeslivet (BRÅ-rapport 2005). Det är inte heller ovanligt, enligt statistiken, att både offer och berövare är berusade.

Flera av informanterna menar att överfallsvåldtäkten, eller främlingsvåldtäkten som Eliasson (1997) benämner det, inte är vanligt förekommande och en av informanterna säger att hen kan räkna det på en hand under sin yrkeskarriär där det varit tal om just överfallsvåldtäkt. Två av informanterna tar även upp sexuella övergrepp inom relationen men menar att detta inte är det vanligaste. En av informanterna tar upp att det skiljer sig från vad statistiken säger om att sexuella övergrepp många gånger sker inom relationen men förklarar detta med att den målgrupp som de träffar på ungdomsmottagningen ofta inte har varit i några längre relationer. En annan tolkning av varför kuratorerna inte träffar så många som blivit utsatta inom relationen kan vara att unga i relationer ser sig ha “rätt till” varandras kroppar då förälskelse och kärlek antas hand i hand med sexualitet. Normen i ett förhållande är att man ska vilja ha sex och ställa upp därför blir det återigen svårt att definiera det som ett övergrepp. Det som framkommer av en del av informanterna är “tjatsexet” som de benämner det som kanske personerna själva inte skulle definiera som ett sexuellt övergrepp men som kan upplevas kränkande av en av parterna. En av informanterna menar vidare att det inte är ovanligt att de unga hon träffar resonerar kring att ställa upp.

Man ställer upp för man inte vill göra någon besviken eller för att man inte vara till besvär tycker jag att de flesta tjejer och så att det handlar mycket om det .. ja, ja men då gör vi väl det då. Det är okej så blir han ju glad.

Informanten menar vidare att detta även drabbar killar då de förväntas ställa upp och vilja men detta kommer vi att resonera vidare kring i delen om killar som offer.

Problematisering av förövaren

Det som utsätter ungdomar för övergrepp är relativt ofta ungdomar själva (BRÅ-rapport, 2004:3) och våldtäktssituationen ser sällan ut som ett överfall utan det händer ofta mellan två bekanta. Tre av våra respondenter har resonerat kring vilka svårigheter och problem utifrån den stereotypa bilden som finns som de som har gått över gränsen ställs inför. En av kuratorerna menar att den stereotypa bilden präglar både offer och förövare då det finns en bild av att det måste varit något våld eller hot med i bilden. Vidare menar hen att konsekvensen av detta blir att den unga tjejen inte blivit utsatt för något brott och att förövaren inte heller utsatt henne utifrån omgivningens bedömning. En annan kurator resonerar i liknande banor och menar att många killar nog är ganska vilsna när det kommer till att veta var gränsen går:

Det flesta killar skulle inte utsätta någon tjej för detta det är jag övertygad om med att det finns vissa lite svagare individer som av en eller annan anledning går över gränsen och där man på något sätt har den bilden av att ”ja men det var inget hot eller våld med i bilden det var ju inget sånt det var ju bara lite, jag vara bara lite påstridig.

Vidare säger en annan respondent följande:

Jag tror att det är jättemånga killar som inte fattar att de förgripit sig på någon. Det är lite synd om dem också på det sättet.

Utifrån ovanstående citat skapar den stereotypa bilden och föreställningar kring sexuella övergrepp problem för den som utsatt någon för detta då det finns en ovisshet kring vart gränsen går. Dessa övertramp (mycket allvarliga sådana) som sker av de som inte riktigt är medvetna om vart gränsen går kan även vara ett resultat av de normer som finns kring

maskulinitet. Berg (2009) talar om ett så kallat heterospel där föreställningar om den ständigt kåte mannen och hans förförande kan bidra till att skapa en könsordning i det sexuella utövandet. Heterospelet handlar om ett "heterosexuliserat tändningsmönster" där det finns en bild av att män ska förföra och kvinnor bli förförda. Detta mönster menar Berg (2009) kan bidra till att rollfördelningen mellan de två könen lätt kan bli en maktfråga och där tjejen kan känna att hennes förhandlingsposition är begränsad och det kan då förstås som en kränkning eller övergrepp.

Dessa föreställningar om manlighet och mannen som en sexuell varelse som alltid vill och kan ha sex är något som fler av våra respondenter talar om i intervjuerna och som kuratorerna menar skapar problem även för dem. Med detta inte sagt att de som utsätter någon för sexuellt övergrepp inte har något ansvar utan resonemanget ovan är för att belysa komplexiteten när det kommer till sexuella övergrepp där det inte finns våld och hot med i bilden. Detta i synnerhet när det kommer till ungdomar.

6.3 Tjejen som offer

Att definiera vad som hänt

Utifrån de två ovanstående avsnitten: *situationer där övergrepp sker och föreställningar om våldtäkt och våldtäktsman* kan man utläsa att det finns ett glapp mellan de faktiska sexuella övergreppen som unga ofta utsätts för och de föreställningar som finns kring dem utifrån de unga som kuratorerna möter i sitt arbete. Att personerna som söker samtalsstöd har svårt att definiera vad de varit med om är något som kommit fram i flertalet av våra intervjuer vilket kan ses som en konsekvens av ovanstående resonemang. En av informanterna menar att man som utsatt själv har en bild av vad en våldtäkt är och "då går det liksom inte ihop, det som jag har varit utsatt för stämmer inte med den bilden". Här kan vi också ge en möjlig förklaring till detta genom den kognitiva dissonansen (Nilsson, 1996) då glappet mellan den aktuella händelsen och bilden av vad en "riktigt" våldtäkt är inte stämmer överrens. Obehaget, och framförallt förvirringen, som skapas genom detta glapp kan göra att den utsatte slätar över det som hänt eller förklarar situationen med att lägga skulden på sig själv. En av kuratorerna menar att skulden blir ännu större då de unga lägger den på sig själv och de tänker "jag måste gjort något fel för så här kan det ju inte gå till" när det exempelvis har varit en bekant som har begått övergreppet. En annan kurator har liknande resonemang och menar att det finns en okunskap kring hur man definierar övergrepp och att detta leder till att många skäms och

väntar länge innan man berättar för någon: ”Det kanske var mitt fel, jag var inte tydlig och jag sa inte nej”.

Även andra aspekter kring svårigheter av definitionen har framkommit:

Alltså, jag möter nog många som inte skulle definiera att det varit utsatta för ett sexuellt övergrepp men där jag kan ju säga i samtalet: men det här låter ju om du har varit utsatt för något som du inte velat och som skulle kunna klassificeras som ett övergrepp/.../ nej men jag är inte en sån som har blivit utsatt för ett övergrepp.

Detta kan tolkas genom den kognitiva dissonansen men här kan vi även se att begreppet stigma kan användas som analysbegrepp för att tolka varför personer som blivit utsatta inte vill definiera det som just ett övergrepp. Vi får i denna analys utgå från att offer för sexuella övergrepp i vissa situationer eller kontexter är en stigmatiserad grupp. Man kan se det ovanstående citatet som ett motstånd att inte vilja tillhöra en grupp som man anser är stigmatiserad. En stigmatiserad grupp är alltså en grupp som på ett icke önskvärt sätt avviker från det normala och på så sätt blir misskrediterad och i ett visst samhälle eller viss kontext (Goffman, 2011). Flera av våra informanter har resonerat kring samtalskontakternas rädsla för vad andra ska tycka och hur de skulle bli bemötta av omgivningen om de berättade. En av informanterna menar att det ofta är skulden och skammen som gör att de utsatta inte söker hjälp men även en rädsla för att omgivningen ska döma en om man berättade. Man är rädd för att bli stigmatiserad (Goffman, 2011). En annan kurator resonerar i liknande banor och menar att skulden och skammen finns med hela vägen och att denna känsla kan dyka upp i alla möjliga konstellationer och sammanhang.

Det blir som en stämpel som de kan känna att de bär runt på som de inte riktigt vet om andra kan se på dem, om det syns eller inte, en känsla av att inte bete sig precis som andra gör. Att ha varit med om nånting som gör att de är märkta på ett annat sätt än vad de som inte har varit med om det är /.../ Nån slags känsla av visst utanförskap.

Kuratorn pratar om en upplevd stämpel och en oro för att det ska synas vilket känns igen i Goffmans (2011) stigmatteori där den som blir misskrediterad ofta tar för givet att hen skiljer sig från de andra och att det är uppenbart. Det är här viktigt att tillägga att stigmat inte rör de personliga egenskaperna utan att stigmat skapas i relationen till andra, alltså i mötet med andra människor (ibid.). Genom skuld och skambeläggandet kan det på så sätt skapa en

negativ syn på sig själv vilket kan återkopplas till det som kuratorerna resonerar kring där de menar att skammen gör att de unga känner sig stämplade och utanför.

Att inte bli våldtagen på “rätt” sätt

Att bli våldtagen på det ”rätta” sättet, alltså en överfallsvåldtäkt, uttrycker en av kuratorerna kan leda till att den som blivit utsatt i mindre utsträckning skuldbelägger sig själv. Även om skulden fortfarande finns i viss mån menar kuratorn att de unga har lättare att se på situationen mer objektivt och att anledningarna till överfallsvåldtäkten låg utanför dem själva. Vi vill här koppla detta till den stereotypa bilden som finns kring våldtäkter, som vi skrivit om i tidigare avsnitt, och mena att denna person i mindre utsträckning kommer att skuldbeläggas av omgivning, och stigmatiseras, då hon i större utsträckning faller inom ramen för det ideala offret som Lingdgren et al. (2001) skriver om. Det ideala offret ska bland annat vara svagt och vara på väg till en plats som hen inte kan beskyllas för. Tjejens utsaga kommer således inte att förkastas som falsk på samma sätt som om det hade varit den snälla, duktiga killen som sköter sig i skolan som förgripit sig på henne. Detta kan vi även här återkoppla till den kognitiva dissonansen (Nilsson, 1996) då det i denna situation inte skapas en obalans mellan det inträffade och ens bild av verkligheten. Det blir således lättare för individen att definiera vad man utsatts för då det troligtvis överrensstämmer med ens egen bild av hur en våldtäkt går till. Hon kommer troligtvis inte att dömas på samma sätt av omgivningen då det är lättare att få social erkännande för en “riktigt” våldtäkt.

Vi vill här förtydliga vårt resonemang genom att återgå till en av Goffmans (2011) stigmatiseringsgrunder som han kallar för “fläckar på den personliga karaktären”. Vi vill konkretisera det genom att tolka det som att den som blivit utsatt för en “riktigt” våldtäkt får mindre “fläck på karaktären” utifrån omgivningens bemötande i jämförelse med den som blivit utsatt för ett övergrepp av exempelvis en bekant på en fest. Den sistnämnda gruppen blir således stigmatiserade i högre grad då den situation hen drabbas av “av någon anledning inte är i stånd att vinna fullt socialt erkännande” (Goffman, 2011:6). Den som faller utanför de ställda förväntningarna om hur en riktig våldtäkt ska gå till och hur ett riktigt våldtäktsoffer ska reagera faller på så sätt utanför normen och blir djupt misskrediterad (ibid.). Exempelvis kanske inte offret gjort motstånd på ett sätt som man förväntas göra motstånd vilket många av respondenterna menar att det utsatta resonerar kring:

Jag skulle inte ha följt med, jag har haft sex med den personen flera gånger innan och jag var inte tillräckligt tydlig nu fast jag var ju det ändå men då skulle jag varit ännu tydligare. Jag skulle ha ropat, jag skulle ha skrikit, jag skulle ha knuffat ifrån men jag minns att jag blev rädd och jag blev liksom helt stel så jag kunde inte säga något men jag borde ha gjort det ändå, varför reagerade jag inte så?

Ogivningen lägger i vissa fall skulden på det passiva offret för det som inträffat, exempelvis kan man ifrågasättas för att ha varit passiv under själva övergreppet och “endast gjort halvhjärtade försök att komma ifrån gärningsmannen” (Lindgren et al 2001:33). Att bli passiv är en vanlig reaktion och har till syfte att rädda sig själv genom att avskärma sig under händelsen (ibid.)

Tjejen och det sexuella handlingsutrymmet

Vad som är stigmatiserande hör ihop med de normer som finns i ett samhälle. Normerna är många gånger könsspecifika och påverkas av könsmaktsordningen som i sin tur ger olika sexuellt handlingsutrymme för killar och tjejer. En av kuratorerna menar att det finns väldigt många förväntningar på hur tjejer och killar ska vara men att det för tjejerna och killarna i sig inte är så stor skillnad i deras sexuella praktik.

De kan ha väldigt mycket sex och tycker att det är okej och ha väldigt många partners oavsett vilket kön de har men det som upptar dem är vad andra människor ska tycka om dem. Så de har inte åsikterna i sig och oftast har inte folk de åsikterna heller om sina vänner eller de som är närmst men de är den här känslan av att bli bedömd av samhället eller andra. För det finns ju olika uttryck fortfarande som hora till exempel och player. Det är helt olika saker, jag tänker att kanske är man lite friare i sig men synen lever fortfarande kvar.

Kuratorn ger här en bild av hur man som ungdom inte anser att ens handlingar i sig behöver vara fel men att det finns en rädsla för vad samhället ska säga. Vi kan då tolka det som att samhällets normer har internaliserats i den unge genom att denne blir rädd för vad andra ska tycka. Här kommer kärleksideologin in som en slags normaliserande ram för vad som är en god sexualitet. Häggström- Nordin (2009) menar genom Helmius (1990) att sexualitet är en social konstruktion och därför är den även kulturellt bestämd. I varje samhälle struktureras sexualiteten upp utefter rådande normer och värderingar. Tjejer och killar socialiseras in i att tänka att dessa normer är det normala och naturliga. Kärleksideologin innebär att om man har en kärleksrelation till någon legitimerar detta till sex men om man har sexuella relationer utan tillhörande känslor riskerar man att hamna utanför den sociala normen. Vi kan se att denna

norm håller på att förändras då nya relationer skapas så som " knullkompisar" och "one-night-stands". Den friare synen på sexualitet pratar kuratorn om i ovanstående citat men hen menar samtidigt att förlegade normer lever kvar vilket vi velat visa på genom kärleksideologin. Detta menar även Johansson (2007) då han beskriver hur kärleksideologin har förlorat värde då både män och kvinnor i dagens samhälle kan ha sexuella relationer utan kärlek. Dock menar han att denna frihet inte är lika stark för kvinnor som män då de fortfarande har en större press på att bete sig korrekt.

Hirdman (1989) menar att vad som är maskulint och feminint skapar begränsningar i vårt agerande då det genomsyrar alla sociala ordningar och är med i skapandet av identiteter och normer. För att upprätthålla könsmaktsordningen har det funnits ett behov av att kontrollera kvinnans sexualitet. Ord som stämplar individer, så som hora, bidrar till stigmatisering och skapar en rädsla för att gå emot normen. Komplexiteten kring ordet hora är något som Ambjörnsson (2004) tar upp i sin studie av tjejer på gymnasiet. Hon beskriver hur det värsta stigmat för tjejer är knutet till sexualiteten. Forskaren förklarar genom sina upptäckter hur inte endast de unga tjejernas sexuella beteende regleras då de är rädda för att bli kallade hora utan även alla de beteenden som går emot normen för hur en tjej bör uppföra sig. Genom att killarna kan hota med att stämpla tjejer som "hora", och att tjejer kan stämpla tjejer som "hora", regleras genusordningen (Ambjörnsson, 2004).

En tjej får rykte men killar liksom ja då är de värsta häftiga om dom ligger med många...

I citatet ovan kan vi utläsa hur uttryck som "hora" och "player" fortfarande florerar bland unga och vi har även andra respondenter som pratat om dessa förlegade åsikter om hur tjejer får ett rykte om sig att vara "lätta" medan killar blir sedda som "players". Det blir alltså något positivt för killar medan det blir negativt för tjejer. Det vi menar är att detta sätt att stämpla individer som går utanför kärleksideologin påverkar främst unga tjejer. Det som anses normalt eller inte hör också till det sexuella handlingsutrymmet som generellt är mindre för tjejer än killar. Detta tolkar vi i sin tur som att tjejer har en snävare ram att hålla sig inom och gör man inte det blir risken för stigmatisering stor. Detta medför att om tjejen då haft många sexpartners och uppfattas som väldigt sexuellt aktiv kan stämpeln som hora medföra att hon inte blir lika betrodd av omgivningen om hon blir utsatt för ett övergrepp.

Detta kan vi även se i Jeffners (1994) avhandling tar där hon tar upp förhandlingsutrymmet som en del av hennes respondenters förståelse av våldtäkt. Hon förklarar att det finns en tydlig förståelse bland de unga att en våldtäkt är det som händer efter att en tjej har sagt nej och bra sex är del i en romantisk kärlek. Vidare redogör hon för det förhandlingsutrymme där omständigheter kring våldtäkt kan omtolkas beroende på detta handlingsutrymme. Hon tar upp föreställningar om "horan" som en del i detta och som skulle visa på en "förmildrande" omständighet för killen. Jeffners intervjuer visar på att både unga killar och tjejer anser att man får skylla sig själv om man är för sexuellt utmanande. Om en tjej, som håller sig inom de hegemoniska normerna för kön och heterosexualitet, säger nej är handlingen tolkad som våldtäkt. Däremot om en tjej som går utanför dessa ramar och beter sig eller uppfattas som sexuellt utmanande blir utsatt så tolkas det inte längre som en våldtäkt.

6.4 Killen som offer

Killars frånvaro

Under våra intervjuer var det tydligt att de ungdomar som kom till ungdomsmottagningen främst var tjejer. Flera av informanterna beskrev en viss frånvaro av killar i samtalskontakterna och ännu mindre hade de erfarenheter av killar som varit utsatta för sexuella övergrepp. Det var endast fyra av de intervjuade som hade träffat killar som blivit utsatta för sexuella övergrepp. Två av dessa diskuterade kring killar som hade homosexuella erfarenheter och blivit utsatta främst av äldre män. Endast en av informanterna hade träffat en kille som blivit utsatt för sexuellt övergrepp av en tjej. En av kuratorerna berättar om killar som blivit utsatta av en närstående vuxen och den fjärde tar upp det men menar på att det har varit sexuella övergrepp som inte har varit något "dramatiskt" som kunde anmäls. Hen menar att det oftast har handlat om känslor av ovilja. De resterande som beskriver att de inte har någon erfarenhet av killar som blivit utsatta har ändå resonerat kring det och problematiserat varför det kan vara så att de ser så lite av det. Det låga antalet killar som besöker mottagningen för samtalskontakter och som beskriver att de blivit utsatta för sexuella övergrepp visar på att det verkar finnas en svårighet för killar att besöka denna verksamhet och söka denna typ av stöd. Kuratorerna menar att en av konsekvenserna av detta blir att de kan se att de killar som kommer till mottagningen oftast har gått med problemen längre och mår generellt sätt sämre. Detta har självklart skapat en nyfikenhet hos oss då vi undrar varför det är så få killar som söker samtalskontakt på ungdomsmottagningen och varför är det så svårt att prata om sexuella övergrepp och definiera vad det är. Vi kan utifrån vår empiri utläsa

olika förklaringar som kuratorerna har till detta som vi kommer att redovisa och analysera i följande delar.

I avsnittet bakgrund har vi redogjort för hur statistiken ser ut bland kvinnor som utsätter män och där har de anmälda brotten ökat med det dubbla från 2007- 2011 från 3 procent till 6 procent (BRÅ Rapport 2012:13). Denna fördubbling kan ha olika förklaringar så som att fler vågar anmäla men det kan också vara en faktisk ökning. Även om andel kvinnor som blir utsatta är betydligt större så finns det killar som blir utsatta och enligt BRÅ (Rapport 2008:13) är nog mörkertalet bland denna kategori av brottsoffer i särklass mest omfattande. Det troligt höga mörkertalet bland utsatta killar visar således på att det finns en problematik för killar när det kommer till sexuella övergrepp. Vi kommer inte vidare att gå in i något resonemang kring svårigheten att anmäla men vi vill genom statistiken visa på att det finns killar som blir utsatta. Vi vill även dra en parallell till det troliga mörkertalet bland killar som inte söker stöd på ungdomsmottagningen då alla kuratorer menar att det med all säkerhet förekommer men att de i väldigt liten utsträckning möter dem.

Den statistik som vi har hittat kring andel killar som besöker ungdomsmottagningen var år 2007 11,5 procent (Socialstyrelsen, 2009). Denna låga siffra stämmer överrens med kuratorernas uppfattning av samtalskontakter med killar på ungdomsmottagningarna. Kuratorerna har alla resonerat kring varför så få killar söker stöd i form av samtalskontakt.

Alltså besökarna här är majoritet tjejer av tradition och det är väl så inom psykosocial vård över huvud taget på något sätt så är det mer kvinnor som söker. Här är det ju ännu mer så för här har vi ju liksom preventivmedelsbiten och flesta som jobbar här är barnmorskor så unga tjejer har en naturlig väg in.

Många av respondenterna har resonerat likt ovanstående citat och menar att det aldrig kommer att kunna vara en verksamhet där besöken är jämt fördelade mellan könen i och med att det främst är tjejer som söker för preventivmedelsrådgivning. Detta har också en förklaring i ungdomsmottagningens historia då fokus från början främst var att främja reproduktiv hälsa bland tjejer och förebygga graviditeter (FSUM, 2002). För att dra detta till sin spets utifrån ett könsmaktsperspektiv kan man då ifrågasätta varför just preventivmedel och oönskade graviditeter setts och ses som tjejens ansvar?

Förväntningar på det manliga

Ovanstående resonemang är således en förklaring som kuratorerna haft kring den låga andelen killar som kommer till Ungdomsmottagningen. Men förklaringen kan inte bara härledas till traditionen på ungdomsmottagningen och den tjej-inriktade preventivmedelsrådgivningen.

Det flesta kuratorerna diskuterar kring andra förklaringsmodeller till det låga antalet och svårigheterna kring att prata om sexuella övergrepp där de menar att normer och förväntningar kan spela in.

Killar som är utsatta kanske är i en ännu svårare situation för det rimmar dåligt med en stereotyp manlig könsroll att vara utsatt. Det är ännu mer så att det är inget som killar eller män blir. De är ännu svårare att närma sig eller prata om det och så.

För att få en förståelse för det kuratorn pratar om kring manligt stereotyp könsroll vill vi här använda oss av det Thomas Johansson (2000) diskuterar i sin bok kring manligheten och hur förväntningar påverkar förhållandet av mannen. Connells beskrivning av den hegemoniska manligheten innebär ett ideal som presenterar en manlighet som är stark, kontrollerad och dominant och inte den underordnade mannen som blir utsatt eller söker hjälp. Utifrån Johanssons resonemang kan vi alltså utläsa att det blir en svårighet för de unga männen att gå emot de förväntningar som finns. Vi kan se ett mönster i det som kuratorerna berättar om killars uppfattning av sin egen manlighet som inte går hand i hand med rollen som offer. Det kan vi även avläsa i det Burcar (2005) problematiserar i sin avhandling. Hon tar upp olika aspekter i hur man kan förklara att unga män som utsätts för brott inte kan identifiera sig med offerrollen då det inte passar in i de manliga förväntningarna.

Den svårighet som killarna har att söka hjälp på ungdomsmottagningen i allmänhet och för sexuella övergrepp i synnerhet kan kopplas till följande citat: ”Det rationella manliga projektet handlar om att förneka emotioner, irrationella föreställningar och kroppsliga sensationer, men dessa bortträngda känslor tenderar att återkomma och påverka individens förutsättningar att utforma en identitet.” (Johansson, 2000:50). Här problematiserar författaren hur den motsägelsefulla maskuliniteten i dagens samhälle påverkar konstruktionen av maskulinitet. Det finns en bild av hur man ska vara som man och detta påverkar i sin tur självbilden. I socialisationsprocessen uppfostras killar till att vilja ha makt och detta uppmuntras av samhället (ibid). Vår tolkning av detta blir således att om unga killar söker sig till ungdomsmottagningen, speciellt som offer för sexuella övergrepp, riskerar de att hota den egna självbilden då detta skulle gå emot det manliga projektet.

Gemensamt pratar majoriteten av kuratorerna kring de förväntningar som finns på killar och som skapar problem då de menar att många killar har förväntningarna på sig att man ska vara aktiv och ständigt vara villig att ha sex. Johansson (2006) beskriver den myt som finns kring att mannen ska vara självsäker i sin sexualitet och detta upprätthålls genom att inte prata om osäkerhet och rädsla inför att inte vara tillräckligt bra. Detta vill vi återkoppla till den hegemoniska maskuliniteten där makt och kontroll över sig själv och sin egen kropp finns som social norm. Mannen vill inte visa sig svag och mjuk då det tillhör de ”kvinnliga” egenskaperna (Johansson, 2000).

En man ska ju alltid vilja ha sex, om man ralijerar, han ska alltid vara beredd, han ska ju vilja ha sex och hur ska han i så fall kunna bli utsatt för ett övergrepp? Det kan han ju inte i så fall. /.../ Tyvärr finns det ju såna förväntningar eller könsroller eller bilder kvar liksom som inte stämmer med verkligheten...

Vi kan alltså utifrån vår empiri och genom normer kring maskulinitet utifrån Johanssons (2006) resonemang urtolka att detta i stor utsträckning skapar problem för killar när det kommer till sex, i synnerhet när det kommer till sexuella övergrepp. Och i förlängningen bidrar nog detta till den höga frånvaron av killar på ungdomsmottagningen. Det vi sett i vår studie är i linje med det som Lena Berg (2009) tar upp i sin studie där hon har följt unga män och intervjuat dem kring deras upplevelser av sex. Killarna har diskuterat kring just detta med myten om den sexuellt självsäkra mannen, som även beskrivs av kuratorn i ovanstående citat, och hur den bygger på föreställningar om hur mannen ska vara ständigt kåt, uthållig, fantastisk och förförande. Detta stämmer inte överrens med den verklighet som finns för många män men denna idealbild medverkar till ett fasadbeteende (ibid). Berg beskriver vidare vilka konsekvenser detta kan få för killar och hur den ständigt kåte älskaren upprätthåller en tro om att killar alltid ska vilja ha sex. Författaren tar upp Veronika Bucars (2005) forskning av unga manliga brottsoffer och deras svårigheter i att se sig själva som utsatta. Att definiera sig själva som utsatta och utnyttjade överensstämmer inte med förväntningarna på de som män då män är starka och kvinnor är det svaga könet. De kan inte se sig själva som offer och att ställa upp på sex och aldrig “säga nej” tolkar Berg (2009) i sina intervjuer som ett sätt för killarna att undvika offerpositionen. Bucar (2005) menar likt Berg (2009) att killar inte kan anmäla våldsbrott av samma anledningar som kvinnor då de kan ta mer. Detta kan vi även se i statistiken där få män faktiskt anmäler sexuella övergrepp. Spänningen som skapas mellan

dessas förväntningar och idealbilden av en man och verkligheten kan analyseras genom det som Leon Festingers beskriver i sin teori om kognitiv dissonans (Nilsson, 1996). Detta beskriver en kurator när hen pratar om när upplevelser inte stämmer överrens med ens egen uppfattning.

Handlar det inte om traditionella könsroller liksom, män är förövaren och kvinnor är offer ja, hur det är liksom man berövas ännu mer på nåt sätt. /.../man kan inte va det, det går inte, man kan inte va våldtäktsoffer så.

I och med att bilden inte stämmer överrens med den sociala verklighet som man befinner sig i skapas ett obehag (Nilsson, 1996). För att bli av med detta obehag kan killen som blivit utsatt för ett sexuellt övergrepp välja att omtolka situationen (Eliasson, 1997) som exempelvis "dåligt sex" och på så sätt inte erkänna för sig själv vad han varit med om. Det blir således lättare att förneka eller bagatellisera händelsen än att förändra sin bild av verkligheten. Detta kan vi se resulterar i det fasadbeteende som Berg (2009) tar upp då vi vill mena att det på så sätt reproducerar bilden av en man.

Tystnad som konsekvens

Intervjupersonerna har alla diskuterat kring varför det kan vara svårt för killar att komma till Ungdomsmottagningen och mycket i diskussionerna har handlat om förväntningar och normer på killar som då gör det svårt att söka hjälp. Men det är inte bara förväntningar utan även en osäkerhet inför samtalet som kan ha betydelse för huruvida man söker samtalsstöd. En respondent pratar om varför samtalssituationen ibland kan te sig svårare för killar än för tjejer angående huruvida de kan prata om sina känslor.

Hos mig har det generellt varit så att flickorna har haft lättare för att uttrycka och formulera det som har hänt och uttrycka känslor kring det/.../ Det har tagit längre tid för killarna att prata om det, det har varit en som jag träffar han berättade om det redan första gången men annars har det varit så att det har dröjt några gånger att bara börja prata om det och jag tänker att de har behövt kolla in mig också för att se om de kan lita på mig men de har inte haft samma tillgång till att formulera sig och uttrycka sina känslor som tjejerna.

Här beskrivs en osäkerhet inför att uttrycka det man har varit med om vilket Johansson (2000) även tar upp i sin analys. Han beskriver hur många män fostras in i "manssamhället" genom att lära sig att inte visa känslor, inte visa sig svag, utan vidmakthålla en bild av kontroll och

självbehärskning. Detta reproduceras i det mediala mansidealet där bilden av hjälten och den starke är tydlig. Bristen på kommunikation, att män anses som tysta, handlar om att de inte behärskar språkspelet när det kommer till de egna känslorna medan maktspråket ligger närmare till hands. Detta, menar Johansson (2000), är under förvandling och kommer förmodligen att successivt ändras då ”dagens” manligheten är under en förändringsprocess.

Ovanstående resonemang kring unga killar brist på kommunikation kring känslor kan vi härleda till det som Burcar (2005) pratar om att människor har olika lätt för att beskriva subjektiva upplevelser till sin omgivning. Hon reflekterar i sin studie även kring genuskillnader i hur vi använder vårt språk och resonerar kring hur den sociala kontext vi befinner oss i påverkar den emotionella kulturen som bestämmer vad vi får och inte får känna. Ibland måste vi dölja eller låtsas ha andra känslor då de inte “passar in” i hur man får känna och på sätt visa upp en annan bild av sig själv (ibid). Författaren menar att kulturella riktlinjer för vad som är manligt och kvinnligt kan återspegla sig även i språket och vad man som man och kvinna ska känna. Vidare fokuseras på hur kulturella föreställningar påverkar hur omgivningen ser på det manliga offrets reaktioner och känslor. Man ska visa sig tuff och kunna klara av mer än tjejer då detta går hand i hand med synen på manlighet.

Stigmatisering

Återkommande i kuratorernas diskussion kring killar och sexuella övergrepp är att det finns förväntningar på killar som får dem att inte våga söka stöd eller kunna definiera vad det är de har varit utsatta för. Vi har tidigare tagit upp att den hegemoniska manligheten framhäver den dominanta, starka mannen. Denna bild bidrar till en ytterligare aspekt i övergreppssituationen.

En kurator resonerar:

Jag tänker att det är en ännu större skam för en kille att faktiskt säga, alltså både sexuella övergrepp och fysiska övergrepp över huvud taget./.../ för det är ju inte ovanligt i relationer att faktiskt män blir misshandlade men hur ofta pratas det om det. Man pratar om mäns våld mot kvinnor och kvinnofrid och så vidare. Men det andra det finns ju inte, det pratas inte om det /.../ eller det finns, men det pratas inte om det. Och då tänker jag att det gör det mycket svårare för den gruppen att söka hjälp.

Med detta citat vill vi gå djupare in i den stigmatisering som Goffman (2011) pratar om i sin teori. Författarens beskrivning av avvikaren kan här diskuteras då den som blivit utsatt för sexuella övergrepp kan känna sig avvikande och på så sätt bli stigmatiserad. När vi märker att en person i vår omgivning besitter ett stigma är det enligt Goffman (2011) vanligt att vi

använder kategoriseringar som inte stämmer och som då gör oss och den andre obekväma. Om den diskrepans som uppstår mellan individens uppfattade identitet och hans faktiska är uppenbar kan den sociala identiteten undermineras och bidra till en exkludering av samhället och ett ifrågasättande av sin egen identitet. Samhället accepterar honom inte och han blir misskrediterad. Den som riskerar att bli stigmatiserad, där misskrediteringen inte har uppmärksamats av omgivningen, kan försöka undvika att den obekväma situationen uppstår genom att mörka dessa tillkortakommanden gentemot andra omkring honom. Man mörkar genom att inte berätta vad som har hänt eller att ljuga. Goffman (2011) menar alltså att denna misskrediterande informationen inte ska nås ut till samhället. Detta kan härledas till det som kuratorn talar kring om skammen som uppstår när en man blir utsatt för ett sexuellt övergrepp. Omgivningen kategoriserar då in den utsatte i facket offer och det bidrar till att den utsatte faller utanför normen för vad som är manligt. För att undvika att bli uppfattad på ett annat sätt väljer kanske killen att inte berätta om det han varit med om då det går emot föreställningarna och hans självbild.

7. Slutdiskussion

Utifrån vårt syfte att undersöka hur kuratorer på olika ungdomsmottagningar i Skåne arbetar med och förstår sexuella övergrepp har vi fått en större förståelse för deras arbete men framförallt större förståelse när det kommer till komplexiteten kring unga och sexuella övergrepp. Vi kommer i denna del att presentera de huvudsakliga resultat vi fått genom vår studie för att på så sätt tydliggöra svaren på våra frågeställningar.

7.1 Sammanfattning av resultat

I vår resultat- och analysdel har vi lyft fram kuratorernas beskrivning av sitt sätt att arbeta med personer som blivit utsatta för sexuella övergrepp. Det vi kommit fram till är att kuratorerna inte anser att det är någon skillnad i hur de bemöter unga som blivit utsatta för sexuella övergrepp och unga som kommer med annan problematik. Det vi har sett som nyckelord i deras beskrivningar är att möta de unga med respekt, öppenhet, förutsättningslöshet och att på inte något sätt döma eller moralisera det individen säger för att skapa ett accepterande klimat. I vår undersökning har vi dock bara kunnat svara på hur kuratorerna beskriver deras arbetssätt och bemötande och inte hur det faktiskt ser ut i praktiken. Det kuratorerna beskriver kan således påverkas och färgas av många olika faktorer

så som deras egen föreställning om hur en bra kurator arbetar eller deras tankar om hur de vill framställa sig inför oss som intervjuare.

I samband med de skuld- och skamkänslor som kuratorerna beskriver att många unga känner har vi kunnat se vissa mönster i hur de mer specifikt beskriver att de arbetar med just detta. Det som vi kunnat utläsa ur vårt intervjumaterial som framträdande sätt att avlasta skulden på är att som kurator definiera och sätta ord på vad som hänt. De menar även att det är viktigt att som kurator utmana våldtäktsmyter och att normalisera händelsen. Detta besvarar således vår första frågeställning huruvida kuratorerna beskriver sitt sätt att arbeta och bemöta unga som blivit utsatta för sexuella övergrepp.

När det kommer till vår frågeställning kring vilka föreställningar om sexualitet och kön som kan tänkas påverka ungas förståelse av sexuella övergrepp vill vi här lyfta våra mest framträdande resultat. Det vi kommit fram till är att det finns en diskrepans mellan ungas föreställningar av våldtäkt och sexuella övergrepp och de faktiska situationer som kuratorernas samtalskontakter beskriver i mötet. Den stereotypa föreställningen av våldtäkt och våldtäktsman rör främst överfallsvåldtäkter där det är en okänd man som överfaller en oskyldig kvinna. Vi kan här se att föreställningarna i högsta grad är könsbundna då det alltid talas om en man som utsätter en kvinna. De situationer där sexuella övergrepp vanligen sker, av de som kuratorerna beskriver, är många gånger kopplat till fest och den som förgripit sig på den unge är oftast en bekant. De verkliga situationerna faller alltså inte inom ramen för den stereotypa bilden och detta skapar i sin tur negativa konsekvenser för de unga som kuratorerna träffar. Även om det i största mån påverkar den som blivit utsatt har vi även valt att lyfta svårigheterna som detta skapar för förövaren. Vi har utifrån vår studie sett att svårigheterna kring att veta vart gränsen går i det sexuella mötet, i förhållande till föreställningen kring våldtäkt som något som innefattar hot och våld, kan få som konsekvens att den unge mannen inte alltid ser när han går över gränsen. Detta har vi tolkat som en del i att det finns en bild av mannen som den dominerande i sexakten vilket medför att det skapas en skev maktbalans mellan de olika könen.

Vi har sett att normer och ideal kring kön och föreställningar kring våldtäkt skapar problem både för den utsatte tjejen och för den utsatte killen. Konsekvenserna ser dock olika ut för könen. Det vi sett i vårt resultat är att många kuratorer beskriver att de tjejer och killar de träffar ofta har svårt att definiera vad de har varit med om. Genomgående är att många tjejer

lägger skulden på och anklagar sig själva för det som hänt då de föreställningar de har inte stämmer överrens med den faktiska händelsen. Genom att det som hänt inte passar inom ramen för en ”riktig” våldtäkt riskerar personen att inte få erkännande från omgivningen vilket i sin tur kan resultera i ännu starkare känslor av skuld och skam och risk för att bli stigmatiserad och stämplad. Vi menar i vår analys att denna rädsla är mer påtaglig när det gäller den kvinnliga sexualiteten och då vi kan se att den inte är lika fri som den manliga. Tjejen har en större press på sig att bete sig korrekt i sin sexualitet för att inte riskera att bli stämplad som hora eller lössläppt. Detta menar vi även kan påverka hur omgivningen ser på en tjej som blivit utsatt för ett sexuellt övergrepp. Om det finns ett rykte om en tjej som ”hora” finns det risk för att det hon berättar förkastas som falskt. Vi kan även se att det sexuella övergreppet kan skapa dessa rykten då omgivningen inte anser att den som förgripit sig på henne kan vara en “våldtäktsman”.

När det kommer till konsekvenser och upplevelser av sexuella övergrepp för killar har vi haft mindre material då kuratorerna beskriver att de sällan träffar killar som blivit utsatt för sexuella övergrepp. Utifrån detta har vi presenterat olika förklaringsmodeller till varför de inte träffar så många utsatta killar och det som vägt tyngst i vår analys är normer och förväntningar kring mannen. Enligt kuratorernas utsagor kan mäns kommunikation se annorlunda ut från kvinnors vilket kan förklaras genom att det finns vissa föreställningar kring vad man får och inte får säga som man. Detta kan bidra till en svårighet för de unga killarna att söka hjälp i form av samtalskontakt. Det vi även kommit fram till är att det blir svårt för killar att definiera att de blivit utsatt då den hegemoniska manligheten skapar en motsättning i att vara man och ha rollen som offer. De könsideal som finns för män är att vara stark, kontrollerad och behärskad vilket inte går hand i hand med offerrollen, mannen ska inte vara svag och utsatt. Vi kan också i förhållande till den stereotypa våldtäktssituationen se att detta skapar ytterligare problem för mannen då en “riktigt” våldtäkt innebär att det är kvinnan som är offer och mannen som är förövare. Här kan vi se att det blir en dubbel stigmatisering för killen som både riskerar att bli stigmatiserad i förhållande till att han blivit utsatt för ett övergrepp och i förhållande till att han är man. Denna risk kan leda till att killen förnekar och bagatelliserar händelsen för att inte gå emot det som anses manligt.

7.2 Avslutande diskussion

Vår studie har öppnat upp för fler tankar och frågeställningar kring unga och sexualitet. Vilken kunskap får egentligen ungdomar om sex? Och framförallt, vilken kunskap får de om sexuella övergrepp?

Det är i början av ungdomsåren man lär sig kring sexualitet och får erfarenheter som kan prägla mycket av det man senare kan komma att möta i livet. Det är därför viktigt att man får en positiv bild av sex och relationer, något som sexuella övergrepp kan äventyra. Vi har sett hur det i samhället finns en brist i hur man pratar om sexuella övergrepp bland ungdomar. Vi menar att det måste pratas mer om detta för att få en ökad förståelse och framför allt för att få ungdomar att förstå vad ett övergrepp är och vad det innebär. Idag verkar många tro att när man pratar om övergrepp pratar man om den okända mannen som överfaller en ung kvinna i skogen. Man måste även prata om den unga killen som går med på sexuella handlingar mot sin vilja för att det förväntas av honom som "man" eller om den unga tjejen som hängs ut som hora efter att blivit våldtagen.

Vi anser att det inte borde finnas skillnader mellan könen men samhällets normer och förväntningar reproducerar hela tiden manligt och kvinnligt genom socialiseringsprocessen. Trots att vi kan se att könsidealerna är i ständig förändring är det ändå viktigt att fortsätta arbeta för att förändra den bild vi har av män och kvinnor då det fortfarande skapar problem. Med detta i åtanke är det viktigt att prata om sexualitet med de unga och ifrågasätta de föreställningar som finns. Att prata om sex har alltid varit tabu och även om det finns en mer öppen dialog idag så är det fortfarande svårt. Den bild vi har fått är att den sex- och samlevnadsundervisningen som finns i skolorna idag mest handlar om hur man ser på sex ur ett biologiskt perspektiv. Vi menar att det krävs mer diskussioner kring olika typer av sexualitet och diskussioner kring förväntningar och normer för att utvidga ungdomars förståelse. Om de unga inte får kunskap av skolan, var hämtar de då sin kunskap? Vår uppfattning är att unga sällan känner sig bekväma i att prata med vuxna om sex. Enklare sätt att få information blir således den bild som finns i media. Även porr kan ge många unga människor "information" kring den sexuella akten. Att dessa två är framträdande sätt att få information kring sex anser vi är problematiskt då de könsideal som visas upp oftast är väldigt könsstereotypa och återigen reproducerar bilden av manligt och kvinnligt. Detta menar vi kan ge otaliga konsekvenser då det påverkar den sexuella praktiken både för tjejer och killar.

8. Referenser

Ahrne, Göran & Svensson, Peter (2011) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber AB.

Ambjörnsson, Fanny (2004) *I en klass för sig. Genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*. Stockholm: Ordfront förlag.

Aspers, Patrik (2007) *Etnografiska metoder: Att förstå och förklara samtiden*. Malmö: Liber AB.

Berg, Lena (2009) "Fast jag har heller aldrig hört att jag juckar för lite. Unga män samtalar om lust, prestation och penetration" i Magnusson, Chris och Häggström-Nordin, Elisabet (red) (2009): *Ungdomar, sexualitet och relationer*. Lund: studentlitteratur.

Berglund, Stig-Arne (2000) *Social Pedagogik*. Lund: studentlitteratur.

Bryman, Allan (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber AB.

Brå, Brottsförebyggande rådet (2004) "Brottsutvecklingen i Sverige 2001–2003" (Rapport 2004:3.) (elektroisk) *Brottsförebyggande rådets officiella hemsida*
<http://www.bra.se/download/18.cba82f7130f475a2f1800014167/2004_3_brottsutvecklingen_i_sverige_2001-2003.pdf> (hämtad 2013-04-15)

Brå, Bråttförebyggande rådet (2005) "Våldtäkt. En kartläggning av polisanmälda våldtäkter" (Rapport 2005:7.) (elektronisk) *Brottsförebyggande rådets officiella hemsida*
<http://www.bra.se/download/18.cba82f7130f475a2f1800012829/2005_07_valdtakt_kartlaggning.pdf> (hämtad 2013-04-19)

Brå, Brottsförebyggande rådet (2012) "Brottsutvecklingen i Sverige 2008-2011" (Rapport 2012:13.) (elektronisk) *Brottsförebyggande rådets officiella hemsida*
<http://www.bra.se/download/18.22a7170813a0d141d2180007794/2012_13_Brottsutvecklingen_i_Sverige_2008_2011.pdf> (hämtad 2013-04-19)

Burcar, Veronika (2005) *Gestaltning av offererfarenheter: Samtal med unga män som utsatts för brott*. Lund: Lunds Universitet, Institutionen för sociologi.

Eliasson, Mona (1997) *Mäns våld mot kvinnor*. Stockholm: Natur och Kultur.

Fernandez, Pablo A. (2011) "Sexual assault: An overview and implications for counselling support" *Australasian Medical Journal* 4, 11, 596-602.

Forsberg, Margareta (2005) *Ungdomar och sexualitet - en forskningsöversikt*. Statens folkhälsoinstitut R2006:18, Stockholm: Edita.

FSUM, Föreningen för Sveriges ungdomsmottagningar (2002) "Policyprogram för Sveriges ungdomsmottagningar" (elektronisk) <http://www.fsum.org/?page_id=37> (hämtad 2013-05-4)

Goffman, Erving (2011). *Stigma: den avvikandes roll och identitet*. 3. uppl. Stockholm: Norstedt

Grände, Josefin (2005) *"Jag kallade det aldrig för våldtäkt": att möta våldtagna kvinnor*. Stockholm: Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (ROKS).

Hirdman, Yvonne (1989) "Makt och kön" i Petersson, Olof (red) (1989): *Maktbegreppet*. Helsingborg: Carlssons bokförlag.

Häggström-Nordin, Elisabet (2009) "Ungdomars sexualvanor" i Magnusson, Chris och Häggström-Nordin, Elisabet (red) (2009): *Ungdomar, sexualitet och relationer*. Lund: studentlitteratur.

Jeffner, Stina (1997) *"Liksom våldtäkt typ"*. Uppsala: Uppsala universitet.

Johansson, Thomas (2000) *Det första könet? Mansforskning som reflexivt projekt*. Lund: studentlitteratur.

- Johansson, Thomas (2006) *The transformation of sexuality: gender and identity in contemporary youth culture*. Aldershot, Hants, England: Ashgate.
- Jönsson, Håkan (2010) *Sociala problem som perspektiv. En ansats för forskning och socialt arbete*. Malmö: Liber.
- Karlsson, Lars (2007) *Psykologins grunder*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Kress, Victoria E. White, Nolan, James Michael & Trippany, Robyn L. (2003) "Responding to Sexual Assault Victims: Considerations for College Counselors" *Journal of College Counseling* 6, 124-133.
- Lindgren, Magnus, Pettersson, Karls-Åke & Hägglund, Bo (2001) *Brottsoffer -från teori till praktik*. Stockholm: Jure CLN AB.
- Nilsen, Anker (1974) *Rogers klientcentrerade psykoterapi*. Göteborg: Psykologiska institutet.
- Nilsson, Björn (1996) *Socialpsykologi*. Lund: Studentlitteratur AB.
- May, Tim (2001) *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur.
- Rogers, Carl R. (1951) *Client-centered therapy: its current practice, implications, and theory*. Boston: Houghton Mifflin
- Socialstyrelsen (2009) "Ungdomsmottagningarnas metoder för att förebygga psykisk ohälsa" (elektronisk) *Socialstyrelsens officiella hemsida*
<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/8379/2009-126-157_2009126157.pdf> (hämtad 2013-04-26).
- Tikkanen, Ronny Heikki, Abelsson, Jonna & Forsberg, Margareta (2011) *UngKAB09 - Kunskap, attityder och sexuella handlingar bland unga*. Skriftserien 2011:1, Göteborg: Intellecta Infolog.

Vetenskapsrådet (1990) "Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning" (elektronisk) <<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>> (hämtad 2013-04-15).

Wennstam, Katarina (2002). *Flickan och skulden: en bok om samhällets syn på våldtäkt*. Stockholm: Bonnier.

9. Bilagor

9.1 Bilaga 1: Informationsbrev

Hej,

Vi heter Anna Kling och Karin Viklund. Vi är två socionomstuderande vid Lunds Universitet som nu under termin 6 ska skriva vår **c-uppsats** inom det sociala arbetet. Vi avser att studera **ungdomars sexualitet** och hur ni arbetar med den på ungdomsmottagningen.

Vi skulle bli väldigt tacksamma om **du** ville delta i vår studie i form av **intervjuperson** då vi anser att du kan ge oss den informationen vi är intresserade av. Den information som vi tar del av kommer endast att användas i studiesyfte och du kommer vara helt anonym i uppsatsen.

Vår handledare är Mats Hilde, docent i socialt arbete vid socialhögskolan, och han kommer att finnas tillgänglig vid övriga frågor.

Den förväntade tiden för intervjun är drygt **en timme** och vi kommer att spela in intervjun om det finns samtycke från dig. Vi är flexibla vad gäller plats och tid men vi ser gärna att intervjuerna är under april månad.

Hoppas att detta väckte ett intresse hos dig!

Maila gärna ditt telefonnummer så kan vi lättare kontakta dig för mer information.

Med vänliga hälsningar

Anna Kling och Karin Viklund

Kontaktuppgifter: anna.kling.858@student.lu.se 0736196559
                                  karin.viklund.493@student.lu.se 0762488921

Handledare: Mats Hilde
                                  mats.hilde@soch.lu.se

9.2 Bilaga 2: Intervjuguide

INTERVJUGUIDE

Inledning

Presentation av oss

Vårt syfte med intervjun och med uppsatsen

Att intervjun och deltagandet kan brytas både under och efter intervjun

Att all information endast kommer att användas i studiesyfte och att informanterna är anonyma

Intervjun beräknas ta ca 1 timme

Intervjun kommer att spelas in med samtycke från informanten

Bakgrund

Hur länge har du jobbat som kurator på ungdomsmottagningen?

Vad har du för utbildning? (Specialkompetens?)

Sexuella övergrepp

Vad definierar du som sexuella övergrepp?

Hur ofta möter du ungdomar som har blivit utsatta för sexuella övergrepp?

Andel tjejer, killar.

Om inga eller få killar, varför?

Förekommer det att din samtalskontakt inte själv är medveten om att det personen berättar är en form av övergrepp?

I så fall hur går man vidare i det?

Varför tror du att denna osäkerhet finns för vad man blivit utsatt för?

Kan du ge exempel på vilka övergrepp det handlar om?

Kan du se något mönster i känslor och reaktioner bland dina samtalskontakter när de berättar om att de har blivit utsatta för ett sexuellt övergrepp?

Hur arbetar man med detta? (metoder, arbetsätt)

Är det vanligt att man kommer direkt efter att man blivit utsatt och tar kontakt med dig eller UM?

Om inte, hur tror du att det kommer sig?

Bemötande och yrkesroll

Vad anser du är viktigt i samtalet/bemötandet med personer som beskriver sig varit utsatta för sexuella övergrepp?

Tänker du på något speciellt i dessa samtal?

Finns det något som du menar är absolut tabu/fel att göra i sådana samtal som kurator?

Hur ser du på balansgången mellan professionellt eller personligt bemötande?

Tänker du på olika saker i ditt bemötande med killar och tjejer?

Hur reflekterar du kring dina egna värderingar i mötet med den utsatta?

Vilka problem/svårigheter/etiska dilemman ställs du inför i samtalen kring sexuella övergrepp?

Frågar du någonsin om ungdomen har varit med om ett sexuellt övergrepp även om han/hon inte själv tagit upp det?

Hur ofta frågar du killar om de har blivit utsatta för sexuellt övergrepp? Vilka svårigheter kan du se med killar som blivit utsatta?

Ser du att det finns olika förväntningar/föreställningar på hur tjejer och killar "ska vara" när det kommer till sex?

Skapar detta problem?

Övrigt

Hur ser du på användandet av begreppet våldtäkt i dina samtal? Positivt, negativt.

Om det rent juridiskt verkar vara ett sexuellt övergrepp som personen i fråga blivit utsatt för, ger du några råd? (Ex förespråkar du polisanmälan)

Varför tror du att många personer inte vågar anmäla det de blivit utsatta för?